

METAMORFOZA

Într-o bună dimineață, când Gregor Samsa se trezi în patul lui, după o noapte de vise zbuciumate, se pomeni metamorfozat într-o gînganie înspăimîntătoare. Zăcea întins pe spatele său tare ca o carapace și, când ridica puțin capul, își vedea abdomenul cafeniu boltit în sus și divizat în segmente rigide, de forma unor arcuri ; plapuma abia se mai ținea să nu alunece cu totul de pe această proeminență. Nenumăratele lui picioare, jalnic de subțiri în comparație cu dimensiunile sale de altădată, îi tremurau, neajutorate, înaintea ochilor.

«Ce s-a întîmplat cu mine ?» îi trecu prin gînd. Nu era vis. În jur se afla camera lui liniștită — o adevărată cameră omenească, deși cam mică — cuprinsă între cei patru pereți pe care-i cunoștea atît de bine. Deasupra mesei, pe care se vedea, împrăștiată, o colecție de mostre de stofe — căci Samsa era voiajor comercial — sta atîrnată fotografia ce-o tăiasă deunăzi dintr-o revistă ilustrată și o pusese într-o ramă frumoasă, aurită. Reprezenta o femeie cu căciulită în cap și cu un boa de blană la gît : femeia ședea drept și întindea spre privitor un manșon mare de blană, în care îi dispărea întregul braț, pînă la cot.

Privirea lui Gregor lunecă apoi spre fereastră, și vremea mohorîtă de afară — căci se auzeau picurile de ploaie țîrîind pe glaful de tablă — îl făcu profund melancolic. «Ce-ar fi, dacă aș mai trage un pui de somn și aș uita de toate smintelile astea», gîndi el, dar ideea se dovedi întru totul nerealizabilă, deoarece se obișnuise să doarmă pe partea dreaptă și, în situația actuală, nu se putea întoarce în poziția respectivă. Cu oricîtă forță căută să se arunce pe partea dreaptă, se rostogolea de fiecare dată îndărăt pe spate, încercă de sute de ori, închizînd ochii pentru a nu fi nevoit să-și vadă picioarele zvîrcolindu-se, și renunță abia în clipa cînd începu să simtă într-o parte o durere ușoară, surdă, pe care n-o cunoscuse pînă atunci.

«Of, Doamne, gîndi el, ce meserie obositoare mi-am mai ales și eu ! Zi de zi pe drumuri. Neplăcerile afacerilor sînt mult mai nesuferite decît cele din magazinul părintesc de odinioară ; în plus, mai trebuie să îndur și chinul voiajurilor, grija de a nu pierde legăturile trenurilor ; mesele neregulate și proaste, relațiile cu oamenii, care se schimbă mereu, nu durează și nu pot

deveni niciodată mai intime. Ducă/se dracului toate astea !» Simți o ușoară mîncărime pe burtă, deasupra ; se împinse, încet, pe spate, spre tăblia patului, pentru a-și putea ridica mai bine capul ; zări locul mîncărimii, acoperit cu niște punctișoare mici, albe, despre care nu știa ce să creadă ; apoi vru să pipăie locul cu unul din picioare, dar îl trase numaidecît îndărăt, întrucît îl treceau fiori reci de îndată ce-l atingeau.

Lunecă îndărăt, în poziția de mai-nainte. «Sculatul ăsta dis-diminează, gîndi el, te tîmpește de tot. Omul trebuie să doarmă ca lumea. Alți voiajori duc o viață fără griji, ca niște cadîne în harem. De pildă, cînd mă reîntorc la birt, în cursul dimineții, pentru a transcrie comenzile obținute, îi găsesc pe toți domnii ăștia abia la micul dejun. Să îndrăznesc eu să fac una ca asta, cu șeful meu ! Aș zbura numaidecît. La urma urmei, cine știe dacă n-ar fi mai bine pentru mine să se întîmple așa. Dacă nu m-aș stăpîni, de dragul părinților, de mult mi-aș fi dat demisia, m-aș fi prezentat înaintea șefului și i-aș fi spus părerea mea pe șleau. Și sînt sigur că ar fi căzut de pe pupitru ! Ce manieră ciudată mai e și asta, să te așezi cu fundul pe pupitru și să vorbești de la înălțimea aceea cu salariatul, care trebuie să se dea cît poate mai aproape, deoarece șeful este surd. Ei, dar nu e pierdută cu totul orice speranță ; cînd voi avea, odată, strînși laolaltă toți banii pentru a putea plăti datoria părinților mei față de el — s-ar putea să mai dureze vreo cinci-șase ani pînă atunci — am să fac neapărat și acest lucru. Și apoi să vezi, ce mai viață ! Deocamdată, firește, trebuie să mă scol numaidecît, întrucît trenul meu pleacă la cinci.»

Își întoarce privirea spre deșteptătorul care ticăia pe dulap. «Sfinte Dumnezeule !» se sperie el. Era șase și jumătate, iar limbile ceasului mergeau liniștit înainte, trecuseră chiar de jumătate și se apropiau de fără un sfert. Să nu fi sunat oare deșteptătorul ? Se vedea bine din pat că fusese potrivit cum trebuie pentru ora patru ; cu siguranță că și sunase. Dar cum a putut oare să doarmă fără să-l audă, că doar, cînd sună, mișcă pînă și mobilele din loc ! De fapt, nu dormise prea liniștit, dar probabil că, în schimb, dormise cu atît mai adînc. Și acum ce mai putea face ? Trenul următor pleca la șapte ; ca să-l prindă măcar pe ăsta, trebuia să dea un zor nemaipomenit ; dar colecția de mostre încă nici nu era împachetată, iar el nu se simțea cîtuși de

puțin odihnit și înviorat. La urma urmei, chiar dacă ar mai prinde trenul, de prafatorița șefului tot nu scapă, de vreme ce omul de serviciu al întreprinderii l-a așteptat la trenul de cinci și a raportat de mult despre întârzierea lui. Țsta era omul șefului, n-avea nici șira spinării și nici minte. Ce-ar fi să anunțe că este bolnav ? Ar fi penibil și ar da de bănuir, întrucât Gregor n-a fost încă niciodată bolnav în cei cinci ani de serviciu. Cu siguranță că șeful va veni împreună cu medicul Asigurărilor sociale, le va face reproșuri părinților pentru puturosul lor de fiu și va respinge toate pretextele, sprijinindu-se pe părerea medicului Asigurărilor, pentru care nu există decît oameni sănătoși, dar care umblă să scape de muncă. Și, în cazul de față, oare n-ar cam avea dreptate ? Dacă făcea abstracție de dorința de-a continua să doarmă, ceea ce era cu totul nejustificat după un somn atît de lung, în rest se simțea cu adevărat foarte bine și avea și-o poftă de mîncare cît se poate de zdravănă.

În timp ce reflecta, în cea mai mare grabă, la toate astea, fără a se putea hotărî să se scoale — iar deșteptătorul tocmai arăta trei sferturi — cineva ciocăni ușurel la ușa de lîngă capul palului.

„Gregor, strigă o voce — era a mamei — e șapte fără un sfert. N-aveai de gînd să pleci la drum ?" Ce voce blîndă ! Gregor se sperie singur, cînd își auzi glasul cu care răspunse : era, fără îndoială, vocea lui de totdeauna, dar în ea se amesteca, venind parcă de undeva, din adînc, un piuit dureros, pe care nu-l putea reține și care făcea ca toate cuvintele să nu fie clare decît în primul moment, după care rezonanța lor se deforma într-atît, încît nici nu-ți mai dădeai seama dacă ai auzit cu adevărat bine sau nu. Gregor ar fi vrut să răspundă pe larg și să explice totul, dar, în împrejurările de față, se mărgini doar să spună : „Da, da, mulțumesc mamă, mă scol îndată "" . Datorită ușii de lemn, schimbarea vocii lui Gregor nu se putu observa de-afară, de vreme ce mama fu satisfăcută de acest răspuns și plecă tîrșindu-și pașii. Dar scurta discuție atrase atenția celorlalți membri ai familiei asupra faptului că, în ciuda oricăror așteptări, Gregor mai era încă acasă ; și iată-i numaidecît pe tatăl său bătînd încetișor, dar cu pumnul, în ușa laterală. „Gregor ! Gregor ! strigă el, ce s-a întîmplat ?" Apoi, după o scurtă tăcere îl soma încă o dată, cu glas mai gros : „Gregor ! Gregor !" La cealaltă ușa laterală îl chema încet, tînguitor, sora lui : „Gregor ! Nu te simți

bine ? Ai nevoie de ceva ?" Gregor răspunse în ambele direcții : „Sînt gata, uite-mă", și se strădui ca, printr-o articulare cît mai îngrijită și prin intercalarea unor lungi pauze între cuvinte, să înlăture din glasul lui tot ce ar fi putut părea surprinzător. Tatăl lui se și întoarse la micul dejun, dar sora continuă în șoaptă : „Gregor, deschide, te implor !" Lui Gregor, însă, nici prin gînd nu-i trecea să deschidă, așa că binecuvîntă obiceiul, dobîndit în cursul călătoriilor, de-a încuia toate ușile în timpul nopții, chiar și acasă.

Mai întîi voia să se scoale în liniște, nestingherit, să se îmbrace și mai ales să-și mănînce micul dejun, și abia după aceea să chibzuiască ce era de făcut, întrucît băgase de seamă că, în pat, nu-și putea aduna gîndurile. Își aminti cum uneori, stînd culcat, simțea o ușoară durere, pricinuită probabil de faptul că dormise într-o poziție incomodă, și cum durerea aceasta pierea, ca o simplă nălucire, de îndată ce se scula ; și fu nespus de curios să vadă cum se vor sfîrși halucinațiile lui de astăzi. Nu se îndoia cîtuși de puțin că schimbarea vocii nu era altceva decît simptomul prevestitor al unei răceli strașnice, boala profesională a tuturor voiajorilor.

Îi fu foarte ușor să dea plapuma la o parte : nu trebui decît să se umfle puțin și ea căzu de la sine. Mai departe însă, îi veni foarte greu, întrucît era neobișnuit de lat la trup. Ar fi avut nevoie de mîini și de picioare, pentru a se ridica în sus ; dar, în locul acestora, n-avea decît nenumăratele piciorușe, care se mișcau neconținut în toate felurile și pe care, în plus, nici măcar nu le putea stăpîni. Dacă, la un moment dat, voia să îndoiaie unul din ele, atunci acesta era primul care se întindea ; și dacă, totuși, izbutea pînă la urmă să execute cu el mișcarea dorită, celelalte se frămîntau, între timp, ca scăpate de sub control și păreau cuprinse de o agitație dureroasă. «Numai să nu stau degeaba în pat», îi trecu lui Gregor prin minte.

Întîi vru să coboare cu jumătatea inferioară a corpului, dar această parte, pe care de altfel încă nici n-o văzuse și despre care nu-și putea face o idee precisă, se dovedi foarte greu de urnit din loc ; totul mergea nespus de încet ; și cînd, în cele din urmă, cuprins de o furie aproape sălbatică, își adună puterile și-și făcu vînt înainte, fără a ține seama de nimic, constată că greșise direcția și se lovi puternic de tăblia de la picioarele patului ; iar

din pricina durerii tăioase care îl săgeta înțelese că tocmai partea inferioară a corpului era, pentru moment, probabil cea mai sensibilă.

De aceea încercă să coboare mai întâi cu jumătatea superioară a trupului și întoarse, precaut, capul spre marginea patului. Lucrul acesta fu mai ușor de realizat și, în ciuda lățimii și greutateii, masa corpului urmă și ea, încet, întoarcerea capului. Dar când se văzu, în cele din urmă, cu capul suspendat în gol, în afara patului, se temu să mai înainteze în felul acesta, întrucât, dacă și-ar fi dat în sfârșit drumul să

cadă astfel, ar fi trebuit să se întâmple o adevărată minune ca să nu se aleagă cu o rană la cap. Și, în nici un caz, nu trebuia să-și piardă cunoștința ; așa că, preferă să rămână în pat.

Dar când, după ce repetă efortul, oftă adânc, căci se pomeni iarăși în aceeași poziție și când își mai văzu și picioarele luptându-se aprig între ele, fără a putea găsi modalitatea de a le potoli și de a le orîndui mișcările, își spuse din nou că e imposibil să mai rămână în pat și că lucrul cel mai înțelept era să facă orice sacrificiu, dacă întrevedea măcar o speranță, cât de mică, să poată scăpa de acolo. Totodată nu pierdu însă prilejul să-și amintească, printre picături, că e preferabil să chibzuiască liniștit și chiar cât se poate de liniștit, decît să ia hotărîri disperate. În asemenea clipe își ațintea ochii pe fereastră, dar din păcate privea ceții matinale, care ascundea privirilor pînă și clădirile de pe cealaltă parte a străzii, nu-i putea insufla nici încredere și nici vioiciune. <-S-a și făcut șapte, își spuse el, când auzi ceasul bătînd din nou, s-a și făcut șapte și încă nu s-a ridicat ceața.» Șezu cîtăva vreme liniștit, abia respirînd, de parcă ar fi așteptat ca liniștea desăvîrșită să se reinstaureze, poate, o situație reală și firească. Apoi își spuse însă : «Cînd o bătea șapte și un sfert, trebuie să fiu de mult în picioare. De

altfel chiar și pînă atunci va veni cineva de la magazin, ca să întrebe de mine, întrucît magazinul se deschide înainte de șapte.» Și începu să se legene, pentru a-și face vînt, jos din pat, cu tot trupul o dată. Dacă-și va da drumul să cadă în felul acesta, atunci capul, pe care avea de gînd să-l ridice cît mai sus în timpul căderii, va scăpa probabil fără nici o leziune. Spatele i se părea rezistent ; cu siguranță că nu va avea nimic de suferit cu ocazia

căderii pe covor. Cea mai mare grijă i-o pricinuia însă perspectiva zgomotului puternic, care urma să se producă și care avea să trezească, îndărătul ușilor, dacă nu spaimă, măcar îngrijorare. Dar trebuia să accepte și acest risc.

Cînd Gregor ajunse cu jumătatea corpului afară din pat — noua metodă era mai mult joc decît efort, nu trebuia decît să se legene într-una, ritmic — îi fulgeră prin minte, cît de ușor ar fi totul, dacă i-ar da cineva o mînă de ajutor. Doi oameni puternici — se gîndi la tatăl său și la slujnică — ar fi fost întru totul de ajuns ; n-ar fi trebuit decît să vîre mîinile sub spinarea lui boltită, să-l ridice astfel din pat, apoi să se aplece cu povara și să aștepte atenți, pînă cînd se va răsturna printr-un salt pe podea, unde piciorușele își vor afla — de bună seamă — un rost. Dar, făcînd totuși abstracție de faptul că ușile erau încuiate, trebuia oare, cu adevărat, să strige după ajutor ? Cu toată situația tragică în care se afla, nu se putu stăpîni să nu zîmbească, în clipa cînd îi trecu prin minte asemenea idee. Ajunsese atît de departe îneît, cînd se legăna mai tare, abia își mai putea ține echilibrul ; trebuia să ia acum o hotărîre decisivă, întrucît mai erau cinci minute pînă la șapte și un sfert — cînd se auzi deodată soneria de la intrare. «E cineva de la magazin», își spuse el aproape înlemnit, în timp ce piciorușele se zbăteau cu atîi mai grăbite. Vreme de-o clipă domni liniște. «Nu-i deschide nimeni», gîndi Gregor, cuprins de o speranță nesăbuită. Dar, după puțin, servitoarea se duse la ușă, firește ca întotdeauna, cu pași îndesați, și deschise. Lui Gregor nu-i trebui să audă decît primul cuvînt de salut al vizitatorului și știu cine era — însuși procuristul. De ce numai el, Gregor, era condamnat să muncească la o firmă, unde, la cea mai mică abatere, se trezeau neîntîrziat cele mai grave bănuieli ? Erau oare toți salariații, fără excepție, niște pungăși ? Nu se găsea printre ei nici un om vrednic de încredere, devotat, pe care să-l mustre conștiința cînd nu putea folosi pentru firma lui cîteva ceasuri din cursul dimineții, sau care să fie în imposibilitate de-a se da jos din pat ? N-ar fi fost oare suficient dacă trimeteau un practicant să întrebe ce s-a întîmplat cu el — bineînțeles dacă această investigație era neapărat necesară ? Trebuia oare să vină numaidecît orocuristul însuși, pentru a arăta întregii familii, care n-avea nici o vină, că cercetarea acestor împrejurări suspecte nu putea fi încredințată decît priceperii lui ? Și, mai mult ca o conse-

cință a enervării care-l cuprinsese în urma acestui raționament, decît ca rezultat al unei adevărate hotărîri, Gregor își făcu vînt cu toată forța, jos din pat. Se auzi o bușitură puternică, dar nu era un zgomot propriu-zis. Căderea fusese întrucîtva amortizată de covor ; de altfel și spinarea lui Gregor se dovedise mai elastică decît își închipuise el însuși, așa că sunetul înăbușit al căderii nu alarmase pe nimeni. Dar capul nu și-l feri cu destulă grijă și se lovi ; de necaz și durere, îl întoarse într-o parte și-l frecă de covor.

„Acolo, înăuntru, a căzut ceva", vorbi procuristuî în camera din stînga. Gregor încercă să-și imagineze, dacă nu i s-ar putea întîmpla și procuristului, într-o bună zi, ceea ce pățise el azi ; de fapt, trebuia admisă existența unei asemenea posibilități. Dar, ca un fel de răspuns brutal la această întrebare, procuristuî făcu acum cîtiva pași îndesați prin camera alăturată, scîrțîindu-și ghetetele de lac. Din camera aflată în dreapta, vorbi în șoaptă sora, pentru a-și preveni fratele : „Gregor, a venit procuristul - „Știu", răspunse Gregor ca pentru sine ; dar nu îndrăzni să ridice glasul atît de mult, încît să-l poată auzi și sora lui.

„Gregor, spuse apoi tatăl din camera din stînga, a venit domnul procurist și se interesează de ce n-ai plecat cu trenul de dimineață. Nu știm ce să-i răspundem. De altfel, vrea să-ți vorbească personal. Așa că te rog să deschizi ușa. Firește că va avea bunătatea să scuze dezordinea din camera ta." „Bună dimineața, domnule Samsa !" strigă între timp procuristul, prietenos. „Nu se simte tocmai bine, spuse mama către procurist, în vreme ce tatăl încă mai vorbea cu Gregor prin ușă, nu se simte bine, credeți-mă, domnule procurist. Altfel cum ar putea Gregor să piardă trenul ! Băiatului nu-i stă mintea la altceva, decît la magazin. Mai că-mi vine să mă și supăr uneori, fiindcă niciodată nu iese seara în oraș ; iată, sînt opt zile de cînd n-a mai plecat în provincie și seară de seară a stat acasă. Sade la masă alături de noi și citește liniștit ziarul sau studiază mersul trenurilor. Pentru el este o adevărată distracție să-și treacă timpul lucrînd traforaj. Așa, de pildă, în vreo două-trei seri a sculptat o mică ramă ; o să vă minunați cît e de frumoasă : a atîrnat-o la el în odaie ; so puteți vedea, de-ndată ce va deschide ușa. De altfel sunt bucuroasă că ați venit la noi, domnule procurist ; fără dumneavoastră nu l-am fi putut face pe Gregor să ne deschidă

ușa ; este atît de încăpățînat ! Și sînt sigură că nu se ținte bine de loc, cu toate că azi-dimineață n-a vrut să recunoască." „Vin numaidecît", articula Gregor încet și cu grijă, dar nu se clinti pentru a nu pierde nici un cuvînt din discuția de-alături. „Nici nu-mi pot explica altfel lucrurile, doamna, afirmă procuristul, să sperăm că nu e nimic grav. Deși, pe de altă parte, trebuie să spun că noi, oamenii de afaceri, din fericire sau din nenorocire, cum vreți s-o luați, trebuie să trecem foarte adesea peste micile noastre suferințe, arunci cînd nu e vorba de afaceri." „Ei bine, poate să intre acum la tine domnul procurist ?" întrebă tatăl nerăbdător și bătînd din nou în ușa. „Nu", răspunse Gregor. În camera din stînga se făcu o liniște penibilă, în cea din dreapta sora începu să plîngă, suspinînd încetișor.

De ce nu se duce sora lui dincolo, la ceilalți ? Probabil că abia s-a sculat din pat și că încă n-a apucat să se îmbrace. Și de ce plînge, la urma urmei ? Pentru că el nu se da jos din pat, ca să-i deschidă procuristului ? Pentru că era amenințat să-și piardă slujba și, în cazul acesta, patronul va începe din nou să-i sîcîie pe părinți cu vechile lui pretenții ? Grijă cu totul inutile, pentru moment.

Gregor încă mai era lîngă ei și nici prin gînd nu-i trecea să-și părăsească familia la ananghie. Deocamdată, firește, zăcea întins pe covor și oricine ar fi știut în ce stare se află nu i-ar fi putut pretinde cu tot dinadinsul să-i deschidă procuristului. Dar aceasta mică impoliteță, pentru care va găsi ușor, mai tîrziu, o scuză plauzibilă, nu putea fi un motiv de concediere imediată a lui Gregor. Și Gregor își spuse că ar fi mult mai rezonabil acum să-l lase în pace și să nu-l tulbure cu bocetele și insistențele lor. Dar, desigur, motivul care îi neliniștea pe ceilalți și le scuza comportarea era incertitudinea.

„Domnule Samsa, strigă acum procuristul, ridicînd vocea, ce înseamnă asta?! Te baricadezi acolo, în camera dumitale, nu răspunzi dccît cu da și nu, le faci grijă inutile părinților și — în treacăt fie zis — îți neglijezi îndatoririle profesionale într-un mod inadmisibil. Îți vorbesc aici în numele părinților și al șefului dumitale și te rog foarte serios să ne dai numaidecît o explicație lămurită. Sînt uimit, sînt foarte uimit. Te credeam un băiat așezat, cuminte, și iată că, dintr-o dată, mi se pare că începi să ne terorizezi cu toanele dumitale nesăbuite. Azi-dimineață, șeful a făcut aluzie la o interpretare posibilă a lipsei dumitale — se

referea la încasările care ți-au fost încredințate deunăzi — dar eu am respins-o, garantînd aproape cu cuvîntul meu de onoare, că nici nu poate fi vorba de asemenea explicație. par acum sînt nevoit să iau act de încăpățînarea dumitale și te asigur, domnule Samsa, că aproape mi-a pierit pofta să-ți mai iau vreodată apărarea. Iar situația dumitale nu e cîtuși de puțin dintre cele mai sigure. La început am avut intenția să-ți spun toate astea între patru ochi ; dar, de vreme ce mă faci să-mi pierd timpul aici în mod inutil, nu vād de ce aș mai ascunde ceva părinților dumitale. Află deci că munca dumitale din ultima vreme a fost cu totul nesatisfăcătoare ; recunoaștem și noi că anotimpul nu e prea favorabil pentru afaceri strălucite ; dar nu există, și nici nu poate să existe vreun anotimp, domnule Samsa, în care să nu se încheie afaceri."

„Dar, domnule procurist, strigă Gregor ieșindu-și din fire și uitînd, în enervarea sa, de orice precauție, vă deschid numaidecît, îndată. Am avut o ușoară indispoziție, o amețeală care m-a împiedicat să mă scol. Mai sînt încă în pat : dar mă simt din nou în puteri. Chiar acum mă dau jos. Un moment de răbdare, numai. Nu mă simt încă atît de bine, cum mi-am închipuit. Dar mi-a mai trecut. Cum poate veni boala peste om ! Aseară, încă, mi-era foarte bine, părinții mei știu și ei că e așa ; sau, mai exact, aseară am simțit un prim simptom fără importanță. Ar fi trebuit să ne dăm seama. De ce nu ne-am gîndit să anunțăm la magazin ! Dar, vezi, totdeauna îți închipui că ai să învingi boala fără să stai în casă. Domnule procurist ! Cruțați-mi părinții. Toate reproșurile pe care mi le faceți sînt fără temei ; de fapt, nu mi s-a spus pînă acum nici un cuvînt despre asta. Poate că n-ați văzut ultimele comenzi pe care le-am expediat. De altfel, voi pleca la drum chiar cu trenul de opt ; cele cîteva ore de odihnă m-au pus pe picioare. Nu vreau să vă pierdeți timpul, domnule procurist ; voi veni numaidecît la magazin ; vă rog să fiți atît de bun să-i comunicați asta domnului director și să-l salutați respectuos din partea mea !"

În timp ce rostea această avalanșă de cuvinte, 'fără a ști prea bine ce spune, Gregor se apropie de dulap, cu o ușurință ce se datora exercițiilor anterioare din pat, și încercă să se ridice, sprijinindu-se de el. Voia într-adevăr să deschidă ușa, să-și facă apariția și să-i vorbească procuristului ; era nerăbdător să vadă

ce vor spune, cînd vor da cu ochii de el, toți cei care-l chemau acum atît de insistent. Dacă se vor înspăimînta, atunci va însemna că nu mai are nici o răspundere și că poate să fie liniștit. Iar dacă vor primi totul cu bine, atunci nu va mai avea nici un motiv de îngrijorare și, grăbindu-se puținel, va putea ajunge într-adevăr la gară, înainte de ora opt. La început alunecă de cîteva ori în jos, fiindcă dulapul era lustruit, dar pînă la urmă se avîntă cu toată forța și izbuti să se ridice drept în sus ; nici nu mai luă seama la durerile din abdomen, oricît erau de ascuțite. Apoi își dădu drumul să cadă înainte pe spătarul unui scaun din apropiere și se prinse cu piciorușele de marginea lui. În același timp își recapătă stăpînirea de sine și tăcu mîlc, pentru a putea asculta din nou ce spunea procuristul.

„Ați înțeles măcar un singur cuvînt ? îi întrebă procuristul pe părinți, vreau să sper că nu-și bate joc de noi !?” „Sfinte Dumnezeule ! strigă mama izbucnind în plîns, pesemne că e tare bolnav și noi îl chinuim, săracul. Grete ! Grete !” chemă ea apoi. „Mamă !” țipă sora, din partea cealaltă, încercînd să comunice cu ea prin pereții camerei lui Gregor, care era situată la mijloc. „Trebuie să te duci imediat după doctor, Gregor e bolnav. Fuga la doctor. L-ai auzit cum vorbește?” „A fost un glas de animal!” își dădu cu părerea procuristul și vocea lui părea să răsună în surdină prin comparație cu strigătele mamei. „Anna ! Anna ! izbucni tatăl alergînd prin antreu spre bucătărie și bătînd din palme, adu numaidecît un lăcătuș !” Și iată-le pe cele două fete alergînd prin antreu și foșnindu-și fustele (oare cînd se îmbrăcase Grete atît de repede ?) ; apoi deschiseră în pripă ușa de la intrare, dar nimeni n-o mai auzi trîntindu-se din nou ; probabil că o lăsaseră deschisă, așa cum se întîmplă de obicei în casele unde s-a abătut o mare nenorocire.

Gregor era acum mult mai liniștit. Așadar, cuvintele sale nu se mai înțelegeau, cu toate că lui i se păruseră deslușite, mai deslușite ca-nainte, poate pentru că i se obișnuise urechea. Oricum, însă, începuseră să-și dea seama că i se întîmplase ceva anormal și erau gata să-i vină într-ajutor. Sîngele rece și siguranța cu care luaseră primele măsuri îl îmbărbătară. Se simțea reintegrat în societatea oamenilor și nădăjduia isprăvi mărețe și surprinzătoare din partea medicului și a lăcătușului, deopotrivă, fără a face de fapt vreo deosebire

între ei. Pentru a-și drege și limpezi vocea în vederea discuțiilor ce aveau să urmeze, tuși puțin, firește străduindu-se s-o facă cît mai încetîșor cu putință, întrucît era posibil ca și acest zgomot să sune altfel decît o tuse omenească — și nu era sigur că își va mai putea da seama de o eventuală deosebire. Între timp se făcuse liniște adîncă în camera alăturată.

Poate că părinții ședeau la masă cu procuristul și se sfătuiau, poate că erau cu toții lîngă ușă și trăgeau cu urechea.

Gregor se tîrî încet spre ușă, sprijinindu-sc de scaun ; ajuns acolo, lăsă scaunul, se izbi în ușă și se ținu drept, rezemîndu-se de ea — capetele rotunjite ale piciorușelor secretau o substanță lipicioasă ; apoi se odihni o clipă de efortul făcut. După aceea se căzni să răsucescă încet cu gura cheia în broască. Dar cu ce să apuce cheia ? Din păcate, se părea că n-avea dinți ca toți dinții, în schimb mandibulele erau foarte puternice ; cu ajutorul lor izbuti chiar să clinească puțin cheia, neluînd în seamă faptul că se rănise, fără îndoială, de vreme ce din gură îi curgea un lichid cafeniu, care se prelingea pe cheie și picura pe podele. „Ascultați, spuse procuristul din camera de-alături, întoarce cheia în broască." Pentru Gregor, această îmbărbătare fu binevenită ; ar fi dorit ca toată lumea, și tata, și mama, să-i strige : «Hai, Gregor, curaj, dă-i înainte, răsucesce cheia !» Și, imaginîndu-și că toți îi urmăreau cu încordare eforturile, mușcă plin de furie cheia, fără a se mai gîndi la nimic. Pe măsură ce cheia se răsucea, Gregor țopăia în jurul broaștei ; se ținea acum doar cu gura și, după cum era nevoie, se atîrna de inelul cheii sau îl apăsa în jos cu toată greutatea corpului. Clinchetul sonor al

broaștei, care cedă în cele din urmă. îl trezi cu totul la realitate. Răsuflînd ușurat, își zise: «lata, n-ara avut nevoie de lăcătuș», apoi apăsă cu capul pe clanță pentru a deschide, în fine, ușa. întrucît fu nevoie să se dea după ușă, trăgînd-o după el, aceasta ajunsese să fie larg deschisă și Samsa încă nu se zărea. Trebui după aceea să ocolească încet canatul deschis, și anume cu multă atenție, dacă nu voia să cadă pe spate, cit era de lung, mai înainte de a-și fi făcut apariția. Era încă preocupat de această manevră dificilă și n-avea răgazul să mai fie atent și la altceva, cînd îl auzi deodată pe procurist scoțînd un „Oh!" sonor, asemeni suieratului vîntului ; apoi, procuristul fiind cel mai

aproape de ușă, Gregor îl văzu ducându-și mîna la gura întredeschisă și trăgîndu-se încet îndărăt, ca și cum o forță invizibilă, de intensitate constantă, l-ar fi împins afară din cameră. Mama — care în ciuda prezenței procuristului rămăsese cu părul încă răvășit și zburlit de somnul nopții — aruncă mai întîi o privire tatălui, împreunîndu-și mîinile, apoi făcu doi pași spre Gregor și se prăvăli grămadă, cu fustele înfoiate în jur, în timp ce fața ei, căzută în piept, nu se mai vedea de loc. Tatăl strînse pumnul cu o mutră dușmănoasă, de parcă ar fi vrut să-l izgonească îndărăt, în camera lui, apoi privi oarecum nesigur în jur, prin odaie, își acoperi ochii cu mîinile și un plîns cu sughițuri începu să-i scuture pieptul voinic.

Deocamdată Gregor nu înainta în sufragerie, ci se rezemă de celălalt canat al ușii, care era prins cu zăvorul, și nu-și arătă corpul decît pe jumătate ; iar deasupra acestuia se ivi capul înclinat într-o parte, cu care pîndea reacția celorlalți. Între timp vremea se mai luminase ; de partea cealaltă a străzii se zărea acum limpede un cadru din interminabila clădire neagră-cenușie din față — un spital — cu un șir monoton de ferestre ce străpungeau cu o notă de seriozitate fațada ; ploaia continua să cadă, dar numai ca niște picături mari, bine și distinct conturate, vizibile fiecare în parte și rostogolindu-se una cîte una pe pămînt. Vesela pentru micul dejun se răsfața cu îmbelșugare pe masă, întrucît gustarea de dimineață era, pentru tatăl lui Gregor, cea mai importantă masă a zilei ; adeseori o prelungea ore în șir, făcînd între timp lectura diferitelor ziare. Chiar pe peretele opus se afla o fotografie a lui Gregor din vremea militariei, unde era înfățișat ca sublocotenent, cu mîna pe mînerul săbiei, zîmbind fără grijă și parcă impunînd respect prin ținuta și uniforma lui. Ușa dinspre antreu era deschisă și, cum nici cea de la intrare nu fusese închisă, se putea vedea palierul scării din fața apartamentului și primele trepte care duceau în jos.

„Ei, începu Gregor vorba, conștient de faptul că era singurul care-și păstrase cumpătul, acum mă voi îmbrăca numaidecît, voi strînge colecția de eșantioane și voi pleca. Vreți să mă lăsați sa plec ? Vreți ? Vedeți dar, domnule procurist, că nu sînt încăpățînat și că muncesc cu plăcere ; e neplăcut să tot voiajezi, dar n-aș putea trăi fără asta. Încotro plecați, domnule procurist ? La magazin ? Da ? Veți relata totul exact, nu-i așa ? Orice om

poate fi pentru o vreme în incapacitate de-a lucra, dar atunci e momentul cel mai potrivit pentru a-ți aduce aminte de realizările lui anterioare și a te gândi că mai târziu, de-ndată ce dificultatea va fi învinsă, va depune cu atît mai multă sîrguință și strădanie în munca lui. Știți foarte bine cît sînt de îndatorat domnului director. Pe de altă parte port de grijă părinților mei și surorii mele. Sînt la ananghie, însă voi izbuti să ies din nou la liman, prin muncă. Nu-mi îngreunați și mai mult situația. Luați-mi apărarea la magazin ! Știu, comis-voiajorul nu este agreat. Toată lumea își închipuie că el cîștigă din plin și că duce astfel o viață îmbelșugată. Oamenii nu prea au vreun motiv special ca să chibzuiască mai îndeaproape asupra acestor prejudecăți. Dar dumneavoastră, domnule procurist, cunoașteți situația mai bine decît tot restul personalului, ba — între noi fie vorba — mai bine chiar decît seful însuși care, în calitatea lui de patron, se lasă adeseori ușor influențat în defavoarea unui salariat. Știți de asemenea foarte bine că un comis-voiajor, care mai tot timpul anului lipsește de la magazin, poate cădea ușor victima clevetirilor, întîmplării sau reclamațiilor neîntemeiate ; împotriva acestora nu se poate apăra, pentru că, de cele mai multe ori, nu află nimic despre ele sau, cel mult, simte tristețile lor consecințe, pe propria lui piele, cînd se întoarce acasă, istovit de călătorie, și cînd nu le mai poate descifra cauzele. Domnule procurist, nu plecați fără să-mi spuneți un cuvînt, din care să înțeleg că-mi dați dreptate, măcar în parte!"

Dar, la primele cuvinte ale lui Gregor, procuristul se și întoarce să plece, țuguindu-și buzele și privindu-l doar peste umărul care-i zvîcnea convulsiv. În timp ce Gregor vorbea, procuristul nu stătu o clipă locului, ci fără a-l pierde din ochi, se retrase spre ușă încet, pe nesimțite, ca și cum un ordin secret i-ar fi interzis să părăsească odaia. Ajunse, în fine, în antreu și, judecînd după mișcarea bruscă cu care își trase piciorul la ultimul pas, ai fi zis că dușumeaua sufrageriei îi ardea tălpile. Odată ajuns în antreu, întinse mîna dreaptă spre scară, de parcă ar fi așteptat de-acolo cine știe ce izbăvire supranaturală.

Gregor își dădu seama că nu-l putea lăsa nicicum pe procurist să plece în asemenea stare de spirit, dacă nu voia să-și piardă slujba. Părinții nu sesizaseră prea bine situația ; în decursul ani-

lor, le intrase în cap ideea că Gregor avea existența asigurată, la acest magazin, pentru tot restul vieții și, în afară de asta, acum erau atât de copleșiți de îngrijorarea momentană, încât nu mai erau capabili să privească la viitor. Dar Gregor avea această previziune. Trebuia să-l rețină pe procurist, să-l liniștească și să-l câștige de partea lui ; că doar întreg viitorul lui și al familiei depindeau de acest lucru ! De-ar fi fost măcar sora lui de față ! Ea era o fată deșteaptă, înțelegea totul ; plînsese încă de cînd Gregor ședea întins pe spate, fără nici o grijă. Și cu siguranță că procuristul, care era sensibil la femeii, i-ar fi dat ascultare ; ea ar fi închis ușa apartamentului și l-ar fi descîntat în antreu, pînă cînd i-ar fi spulberat spaima. Dar, tocmai acum, sora lui nu era de față, așa că trebuia să acționeze chiar Gregor însuși. Fără a se mai gîndi dacă situația actuală îi îngăduia să se miște din loc și dacă vorbele lui puteau — sau aveau șansa — să fie înțelese, Gregor părăsi canatul de care se sprijinea și porni pe ușa deschisă, vrînd să-l prindă din urmă pe procurist, care se apucase cu amîndouă mîinile de balustrada palierului, într-un mod ridicol. Căutînd un sprijin, Gregor căzu pe multiplele lui piciorușe și scoase un strigăt de spaimă. Dar nu-niaidecît simți, pentru prima oară în dimineața aceasta, o senzație plăcută de satisfacție fizică ; avea pămîntul sub piciorușe, iar acestea — după cîte își putea da seama — îl ascultau de minune, ba chiar ardeau de nerăbdare să-l poarte oriîncotro voia ; începu, în fine, să creadă că sfîrșitul suferințelor lui era foarte aproape. Dar, chiar în clipa cînd clătinîndu-se pe picioare din cauza trepidării reținute, căzu pe podea nu departe de mama sa, ba chiar în fața ei, aceasta, deși părea cu totul dusă pe gînduri, sări în sus ca arsă, întinse brațele în lături cu degetele răsfirate și tipă : „Săriți, pentru Dumnezeu, ajutor !" Apoi își aplecă fața, de parcă ar fi vrut să-l vadă pe Gregor mai bine, după care fugi pe neașteptate înapoi, ca scoasă din minți, uitînd că îndărătul ei se află masa încă pusă ; se așeză în grabă pe ea ca o persoană distrată, și păru să nu observe că, din cana răsturnată, cafeaua se revărsa șuvoi pe covor.

„Mamă, mamă", spuse Gregor încetișor, cătînd în sus spre ea. Pentru o clipă, Gregor uită cu totul de procurist ; în schimb, văzînd cum curge cafeaua, nu se putu abține să nu clefăie de cîteva ori cu mandibulele, în gol. Văzînd aceasta, mama se porni

din nou să țipe ; apoi sări de pe masă și căzu în brațele tatălui, care-i ieșise înainte. Dar Gregor n-avea timp acum să se ocupe de părinți ; procuristul se afla deja pe scară, de unde, cu bărbia rezemată de balustradă, mai aruncă o privire îndărăt. Gregor își lău vînt, pentru a-l ajunge cît mai repede din urmă ; dar pesemne că procuristul bănuia ceva, întrucît sări dintr-un salt mai multe trepte și dispăru, după ce mai apucă să strige un „au !”, care răsună în toată casa. Din păcate, această fugă precipitată a procuristului păru să-l scoată cu totul din minți și pe tatăl lui Gregor, care pînă acum își păstrase întrucîtva cumpătul ; în loc să alerge după procurist, sau măcar să nu-l împiedice pe Gregor s-o facă, el prinse cu dreapta bastonul, pe care procuristul îl abandonase pe un fotoliu împreună cu pălăria și pardesiul, iar cu stînga apucă un ziar mare de pe masă și se apucă să tropăie din picioare, agitînd bastonul și ziarul, pentru a-l goni pe Gregor îndărăt, în camera lui. Gregor îl imploră în toate felurile, dar nu-i ajută cu nimic : de altfel, rugămințile lui nici nu fură înțelese ; oricît de umil își întorcea capul spre tatăl său, acesta tropăia și mai tare din picioare. Dincolo mama deschise larg o fereastră, în ciuda vremii reci, și se plecă mult în afară cu fața îngropată în palme. Un curent de aer puternic se porni între stradă și casa scării, fluturînd perdelele, făcînd să foșnească ziarele de pe masă și legănînd prin aer cîteva foi care se împrăștiară pe podele. Tatăl își hărțuia neînduplecat fiul, șuierînd ca un sălbatic. Însă, cum Gregor încă nu era deprins să meargă de-a-ndaratelea, se mișca într-adevăr foarte încet. Dacă ar fi putut să se întoarcă, ar fi ajuns într-o clipită în camera lui, dar se temea să pună la grea încercare răbdarea tatălui prin încetineala întoarcerii și se simțea amenințat de bastonul din mîna lui, care-i putea da în orice moment o lovitură mortală pe spate sau în cap. În cele din urmă, Gregor nu mai avu ce face, întrucît era conștient că, mergînd de-a-ndaratelea, nu era în stare nici măcar să țină direcția : astfel, aruncînd într-una priviri speriate spre tatăl său, începu să se întoarcă în loc, cît putea mai repede, dar în realitate foarte încet. Pesemne că tata băgase de seamă buna lui intenție, întrucît nu-l stînjea în manevra lui, ci îl dirija, din cînd în cînd, de la distanță, cu vîrfurile bastonului. Dacă măcar ar fi încetat odată cu șuieratul acela insuportabil, din cauza căruia Gregor își pierduse capul cu desăvîrșire ; Gregor se întorsese aproape complet, cînd, obsedat

mereu de şuiat, se zăpăci şi porni să se răsucescă îndărăt în partea cealaltă. Apoi, cînd ajunse, în sfîrşit, cu capul în dreptul deschiderii uşii, se vădi că trupul lui era prea lat pentru a putea trece fără dificultăţi. În starea de spirit momentană, tatălui nici nu-i trecu prin minte să deschidă, eventual, şi canatul celălalt pentru a-i face lui Gregor suficient loc de trecere. N-avea decît o singură idee fixă. aceea de a-l vedea cît mai repede pe Gregor în camera lui. Nici gînd să îngăduie preparativele îndelungate care i-ar fi permis lui Gregor să se ridice în sus şi să poată intra în felul acesta pe uşă. Mai degrabă porni o larmă infernală căutînd să-şi determine fiul să înainteze, ca şi cum n-ar fi avut în faţă nici un obstacol ; ceea ce auzea Gregor în urma lui nu mai părea să fie doar vocea unui singur tată ; aşa că nu mai era de glumit şi — fie ce-o fi — porni drept spre uşă. Dar se înţepeni în ea, cu o latură a corpului ridicată în sus şi zgîriată atît de tare, încît vopseaua albă a uşii se acoperi cu petele respingătoare ale lichidului ce mustea din răni ; nu se mai putea urni singur din loc, picioruşele de pe o parte se agitau în aer, iar cele de pe partea cealaltă erau strivite dureros sub corp ; şi atunci tatăl său îi dădu o lovitură puternică în spate. care-i produse o senzaţie de uşurare şi-l făcu să zboare — sîngerînd abundent — tocmai în mijlocul odăii lui. Uşa fu trîntită, în urma lui, cu o lovitură de baston, apoi se făcu, în sfîrşit, linişte.

II

Gregor se trezi abia în amurg dintr-un somn greu, asemeni unui leşin. Chiar dacă n-ar fi fost tulburat din somn, tot nu s-ar fi deşteptat mult mai tîrziu, întrucît se simţea destul de odihnit şi dormise pe săturate ; dar i se păru că fusese trezit de zgomotul unor paşi uşori şi al uşii dinspre antreu, pe care cineva o încuiase cu băgare de seamă. Lumina lampadelor electrice de pe stradă proiecta pete livide, ici-colo, pe tavan şi pe părţile de sus ale mobilelor, dar jos, unde se afla Gregor, era întuneric beznă. Pipăind în jur cu antenele, a căror utilitate ajunse abia acum s-o aprecieze, Gregor se tîrî încet spre uşă, pentru a vedea ce se întîmplase. Simţi partea stîngă a corpului ca o cicatrice lungă, care-l ţinea dureros, şi fu nevoit să şchiopăteze cu adevărat pe cele două rînduri de picioare. De altfel, unul dintre picioruşe — mare mirare că numai unul — fusese rănit grav cu prilejul păţaniilor diia cursul dimineţii, şi se tîra de parcă era paralizat.

Abia cînd ajunse la uşă îşi dădu seama ce anume îl atrăsese într-acolo ; mirosul de mîncare. Găsi pe jos un castronaş plin ochi cu lapte îndulcit, în care pluteau cîteva felioare de pîne albă. Îi veni să rîdă de bucurie, întrucît foamea îl chinuia acum şi mai tare decît în cursul dimineţii ;îşi vîrî deci capul, aproape pînă peste ochi, în lapte îl retrase însă de îndată, dezamăgit, nu numai pentru că nenorocita aceea de rană din partea stingă îl durea cînd mîncă — şi nu putea mîncă decît sforăind şi umflîndu-şi tot trupul — dar pentru că nu-i mai plăcea nici laptele, care fusese totdeauna mîncarea lui preferată şi pe care sora lui i-l pusese acolo, desigur, din acest motiv. Aşa că se depărta cu dezgust de castronaş şi se tîrî spre mijlocul camerei.

Gregor văzu, prin crăpătura uşii, că în sufragerie fusese aprinsă lampa de gaz aerian ; dar, în timp ce altădată, tatăl lui obişnuia, la această oră din zi, să citească cu glas tare ziarul de după-amiază, pentru mama şi, uneori, chiar pentru sora lui, astăzi nu se auzea nimic. Cine ştie, poate că această lectură cu glas tare, despre rare-i povestea şi-i scria totdeauna Grete, nu mai făcea parte, în ultima vreme, dintre tabieturile familiei. Pretutindeni în jur domnea liniştea, deşi era sigur că apartamentul nu era gol. «Ce viaţă liniştită a mai dus şi familia noastră», îşi spuse Gregor, privind ţintă înainte, prin întuneric, şi simţindu-se mîndru că le putea asigura părinţilor şi surorii sale un asemenea trai, într-o locuinţă atît de frumoasă. Dar ce se va întîmpla acum, dacă toată liniştea, bunăstarea şi huzureala lor trebuia să ia sfîrşit într-un mod înspăimîntător ? Pentru a nu se lăsa pradă unor astfel de gînduri, Gregor preferă să facă puțină mişcare şi porni să se tîrască prin cameră în sus şi-n jos, în cursul lungii seri, cineva întredeschise pe rînd cînd o uşă, cînd alta, apoi o închise repede la loc : probabil simţea nevoia să intre la el în cameră, dar de fiecare data anumite reticenţe îi împiedicau. Gregor se opri acum chiar lingă uşa sufrageriei, hotărît să determine în vreun fel pe şovăielnicul vizitator să vină înăuntru, ori măcar să afle cine era; dar uşa nu se mai deschise şi aşteptă în zadar. De dimineaţă, cînd uşile erau încuiate, toţi ar fi vrut să intre în camera lui iar acum, cînd deschisese el singur o uşă, iar celelalte fuseseră descuiate — pare-se — şi ele în cursul zilei, nu mai venea nimeni înăuntru, deşi cheile erau în broaşte pe dinafară.

Lumina din sufragerie fu stinsă noaptea tîrziu şi Gregor îşi putu

da seama foarte ușor că părinții și sora lui vegheaseră pînă atunci, întrucât îi auzi pe toți trei depărtîndu-se în vîrful picioarelor. Acum era sigur că nu va mai veni nimeni la el pînă în zori ; avea așadar destul timp înainte, pentru a chibzui nestingherit cum

să-și rînduiască viața în viitor. Dar camera aceasta înaltă și mare, în care era silit să zacă întins pe jos, îl îngrozea, fără să-și poată da seama de ce, că doar locuia în ea de cinci ani ; făcînd o întoarcere aproape inconștientă, de care se și rușină oarecum, se vîrî degrabă sub canapea, unde se simți curînd foarte bine, cu toate că spinarea îi era cam turtită și nu-și putea ridica nici capul ; îi păru rău doar că avea trupul prea lat pentru a intra cu totul sub canapea. Petrecu acolo noaptea-ntreagă, cînd furat de un somn ușor din care-l trezea neconținut foamea, cînd frămîntat de griji și speranțe nelămurite, ce duceau toate la concluzia că, deocamdată, trebuie să se poarta cu calm, răbdare și menajamente, pentru a-și ajuta familia să îndure cît mai ușor neplăcerile pe care, în situația actuală, era silit să i le producă. A doua zi în zori, cînd încă nici nu se luminase bine de ziuă, Gregor avu prilejul să verifice forța hotărîrilor sale, atunci cînd Grete, aproape complet îmbrăcată, deschise ușa dinspre antre și privi curioasă înăuntru. Nu-l văzu numaidecît, dar ce Dumnezeu ! trebuia să fie pe undeva, că doar nu putuse zbura de-acolo; cînd îl descoperi sub canapea, se sperie atît de tare încît, fără să se poată stăpîni, trînti ușa la loc, pe dinafară. Apoi, ca și cum ar fi cuprins-o remușcarea, o deschise numaidecît din nou și intră în vîrful picioarelor, ca în camera unui bolnav grav sau a unui străin. Gregor scoase capul pînă aproape de marginea canapelei și o privi atent. Oare va observa Grete că lăsase laptele neatins, firește nu fiindcă nu-i era foame ; și se va gîndi oare să-i aducă altceva mai pe gustul lui ? Dacă n-o va face din proprie inițiativă. Gregor avea de gînd mai bine să flămînzească, decît să-i atragă atenția asupra acestui lucru, deși simțea, de fapt, o pornire nestăvilită să țîșnească de sub canapea și să i se arunce la picioare, implorînd-o să-i aducă ceva bun de mîncare. Dar sora lui observă îndată, cu uimire, castronașul încă plin, din care se revărsase puțin lapte pîmprejur ; îl ridică numaidecît, însă nu-l apucă direct cu mîna, ci cu o cîrpă, și-l scoase afară. Gregor era nespus de curios să vadă ce-i va aduce în schimb și

făcea tot felul de presupuneri. Dar nicicînd n-ar fi fost în măsură să ghicească de ce era în stare sora lui, în marea ei bunătate. Pentru a-și putea da seama de gusturile lui, îi aduse tot felul de lucruri, pe care le înșiră pe un jumal vechi : zarzavaturi pe jumătate putrezite, oase rămase de la cină și pe care se închegase un fel de sos alb, cîteva stafide și migdale, o bucată de brînză, despre care Gregor spusese cu două zile în urmă că nu mai e bună de mîncat, o felie de pîine goală, uscată, una unsă cu unt și alta cu unt și sare. Alături de ele, mai puse și un castronaș, în care turnase puțină apă și care părea să-i fie destinat definitiv lui Gregor. Apoi, știind că fratele său nu va mîncă față de ea, avu delicatețea să se retragă în grabă și chiar să răsucească cheia în broască —

doar-doar să observe Gregor că se poate simți în voie, la largul său. Lui Gregor îi sfîrșiră piciorușele cînd se putu repezi, în sfîrșit, la mîncare. De altfel, pare-se că rănile se vindecaseră de tot, întrucît nu mai simțea nici o stînjeneală ; faptul acesta îl făcu să se mire nespus și să-și aducă aminte cum se tăiasă puțin la un deget cu cuțitul, cu mai bine de o lună în urmă, și cum rana îl mai durea încă destul de rău, nu mai departe decît alaltăieri. «Oare am devenit mai puțin sensibil ?» gîndi el și începu să sugă lacom din bucata de brînză, care-i atrăsese atenția numaidecît, mai imperios decît toate celelalte alimente. Cu ochii înlăcrimați de mulțumire, înfulecă în grabă, pe rînd, bucata de brînză, zarzavatul și sosul ; în schimb mîncărurile proaspete nu-i plăcură, nici măcar nu le putea suporta mirosul, așa că toate lucrurile, pe care voia să le mănînce, le trase mai la o parte. Terminase de mult de mîncat și încă mai adăsta leneș în același loc, cînd Grete răsuci încet cheia în broască, pentru a-i da să înțeleagă că trebuie să se retragă. Deși îl cam toropise somnul, fu cuprins de spaimă și se tîrî în grabă la locul lui, sub canapea. Dar îi trebui multă stăpînire de sine pentru a putea rămîne acolo chiar și scurtul răstimp, cît sora își făcu de lucru prin cameră, întrucît masa îmbelșugată îl cam rotunjise abdomenul și abia mai putea respira, atît de ghemuit era. Simți că se sufocă și că i se umflă ochii în cap, dar privi cuminte la sora lui, care nu bănuia nimic și aduna cu mătura nu numai resturile, dar chiar și alimentele pe care nu le atinsese ; apoi, ca și cum n-ar mai fi fost bune de nimic, le răsturnă grăbită, într-o găleată pe care o acoperi cu un

capac de lemn și scoase totul afară. Nici nu întorsese încă bine spatele, când Gregor ieși de sub canapea, întinzându-se și umflându-și abdomenul în voie.

Gregor își căpăta acum hrana în felul acesta, o dată dimineața, când părinții și slujnica încă mai dormeau, iar a doua oară după masa de prînz, întrucît atunci părinții își făceau siesta, iar servitoarea era trimisă de acasă, de către Grete, cu vreo treabă oarecare. Firește că nici ei nu voiau ca Gregor să rabde de foame, dar poate că n-ar fi suportat să știe, decît din auzite, că mănîncă, sau poate că sora lui voia să-i scutească de o mică amărăciune în plus. că doar sufereau destul și fără asta.

Gregor n-a putut afla niciodată sub ce pretext au fost îndepărtați din casă, în prima zi. medicul și lăcătușul, întrucît nimeni nu-l pricepea cînd vorbea și toți — pînă și sora lui — își închipuiau că nici el nu-i înțelege pe ceilalți ; astfel, cînd Grete venea în odaia lui, Gregor trebuia să se mulțumească să asculte, din cînd în cînd, oftaturile ei și invocarea sfinților. Abia mai tîrziu, cînd sora lui se mai obișnuise întrucîtva cu situația — de obișnuință deplină nici nu putea fi vorba — Gregor mai prindea din zbor cîte o observație, care era rostită cu bună intenție sau putea fi tălmăcită ca atare. „Astăzi știu că i-a plăcut", spunea ea cînd Gregor devora mîncarea pînă la ultima farîmă ; iar în situația inversă, care, treptat, se repeta tot mai frecvent, obișnuia să remarce aproape cu tristețe : „Iar a rămas totul neatins!"

Dar, dacă Gregor nu putea afla direct nici o noutate, în schimb trăgea cu urechea pe la uși și afla tot ce se vorbea în camerele alăturate ; cum auzea voci, alerga numaidecît la ușa respectivă și se lipea cu tot corpul de ea. Mai ales în primele timpuri nu exista discuție în care să nu fi fost vorba de el, chiar și pe ocolite.

Vreme de două zile a putut auzi, la toate mesele familiei, consfătuiri cu privire la atitudinea ce trebuia adoptată ; chiar și între mese nu vorbeau decît tot despre aceeași temă, în orice moment aflîndu-se în casă cel puțin doi membri ai familiei, deoarece nici unul nu voia să rămîină singur și nici nu se-ndurau să plece cu toții de acasă. De altfel servitoarea — deși nu era prea clar ce și cît aflase despre cele întîmplate — ceruse chiar din prima zi să i se dea drumul numaidecît ; și cînd, un sfert de oră mai tîrziu, își luă rămas bun. mulțumi cu lacrimi în ochi, ca și

cum concedierea ar fi fost cea mai mare binefacere, apoi, fără să-i ceară cineva, se legă cu jurământ groaznic să nu sufle nici o vorbă nimănui.

Acum trebuiau să gătească sora împreună cu mama ; firește, nici nu era cine știe ce osteneala, că doar nu mâncau mai nimic.

Gregor îi auzea neconținut îmbiindu-se unul pe altul, dar primind mereu același răspuns : „Mulțumesc, am luat destul", sau altceva asemănător. Nici de băut se pare că nu beau mai nimic. Adesea, sora lui îi întreba pe tatăl lor dacă nu vrea o bere și se oferea binevoitoare să se ducă să i-o cumpere chiar ea; iar citid acesta tăcea, Grete spunea — pentru a-i înlătura ultimele motive de rețineri — că o poate trimite, în definitiv, și pe portăreasă, dar atunci el răspundea, într-un târziu cu un „nu" răspicat și nu mai vorbea nimeni despre asta.

Încă din prima zi, tatăl expuse limpede, atât mamei cât și surorii lui Gregor, întreaga situație financiară și toate perspectivele. Din când în când se ridica de la masă și scotea vreun document sau cine știe ce carnețel de însemnări, din minuscula casă de bani Wertheim, pe care o salvase din falimentul pe care-l dăduse cu cinci ani în urmă. Se auzea cum descuria broasca atât de complicată și cum o încuia la loc, de fiecare dată, după ce lua din ea ceea ce căuta. Aceste explicații ale tatălui său fură pentru Gregor primul lucru îmbucurător pe care-l auzi de la începutul captivității. Totdeauna își închipuise că tatăl său nu mai rămăsese cu nimic de pe urma magazinului de odinioară, iar acesta nu-i afirmase niciodată contrariul — de altfel nici Gregor nu se interesase niciodată. Grija lui Gregor fusese, pe atunci, să facă tot ce-i sta în putință, pentru a ajuta familia să uite cât mai repede de crahul financiar, care-i aruncase pe toți în brațele disperării. Și astfel începuse să muncească cu toata ardoarea, ajungând peste noapte, dintr-un biet funcționar, un comis-voiajor care avea, firește, alte posibilități de câștig și ale cărui succese în afaceri se transformau numaidecât în bani peșin : acești bani îi putea aduce acasă și pune pe masă, în fața familiei uimite și fericite. Frumoase timpuri, dar splendoarea lor nu se mai repetă după aceea, deși Gregor câștigă și mai târziu destui bani pentru a putea asigura existența familiei — lucru pe care îl și făcea. Se obișnuiseră cu toții, atât familia, cât și Gregor ; unii primeau banii cu recunoștință, celălalt îi da cu plăcere, dar fără ca să se mai

nască din aceasta o atmosferă de calde efuziuni. Doar sora mai rămăsese atașată de Gregor și planul lui tainic era — dat fiind faptul că, spre deosebire de el, Grete iubea muzica și cânta emoționant de frumos la vioară — s-o trimită la conservator în anul următor, fără a ține seama de cheltuielile pe care i le va prilejui această hotărîre și pe care va căuta să le acopere în alt mod. Adesea, cînd Gregor petrecea cîteva zile acasă, conservatorul revenea în discuțiile dintre el și sora lui, dar totdeauna doar ca un vis frumos, imposibil de realizat, despre care părinților nici nu le plăcea să audă vorbindu-se ; însă Gregor se gîndea foarte serios la acest lucru și intenționase să le-o comunice solemn în ajunul Crăciunului.

Asemenea gînduri, cu totul inutile în situația actuală, îi treceau prin minte în timp ce ședea în picioare, lipit de ușă, și trăgea cu urechea. Uneori îl doboră oboseala și, nemaiputînd asculta, lăsa capul să-i cadă și să se izbească de ușă, apoi îl ținea iarăși nemișcat, întrucît chiar și cel mai mic zgomot produs de el se auzea alături și-i silea pe-ai casei să amuțească. „Ce-o fi tot făcînd acolo”, spunea tata după un răstimp, întorcînd probabil capul spre ușă, apoi discuția întreruptă se pornea din nou, cu încetul. *t*

Bătrînul Samsa repeta explicațiile de mai multe ori, pe de-o parte pentru că nu-i mai erau de mult familiare problemele respective, pe de altă parte pentru că mama nu pricepea totul din prima dată ; astfel Gregor află amănunțit că, în ciuda ghinionului avut, familia mai rămăsese din vremurile de odinioară cu o mică avere, firește nu prea importantă, dar pe care o mai sporiseră, între timp, și dobînzile. În afară de asta, banii pe care Gregor îi aducea lunar acasă — și din care el nu-și păstra decît cîteva guldeni — nu fuseseră cheltuiți în întregime, așa că din economii se mai adăugase un mic capital. Îndărătul ușii lui, Gregor aproba din cap, cu convingere, bucurîndu-se de acest neașteptat spirit de prevedere. De fapt, grație acestor sume economisite, Gregor ar fi putut să amortizeze mai repede datoria tatălui față de directorul său, grăbind astfel cu mult sosirea zilei cînd ar fi putut să scape de această slujbă ; dar, în împrejurările actuale, era fără îndoială mai bine așa cum rînduise tatăl lucrurile.

Totuși, banii aceștia nu erau suficienți pentru ca familia să poată trăi numai din dobînzii ; ar fi ajuns, poate, pentru a le

asigura existența un an, doi, dar nu rmai mult ; nu puteau fi considerați, așadar, decât ca o rezervă, ce nu trebuia să fie atacată, ci doar păstrată pentru zile negre; banii necesari pentru existența zilnică trebuiau să fie agonisiți într-alt fel. Oricât ar fi fost de sănătos, tata era totuși un om bătrîn, care nu mai lucrase nimic de peste cinci ani și nu-și putea face prea multe iluzii ; de altfel, în cursul acestor cinci ani, care reprezentau prima lui vacanță după o viață plină de trudă, încheiată cu un insucces, se cam îngrășase și devenise destul de greoi. Și atunci cine să câștige bani ? Poate cumva mama, care suferea de astmă și pe care simplul mers prin casă o obosea și-o obliga să se întindă pe divan în fața ferestrei deschise, abia mai trăgîndu-și sufletul ? Sau sora sa care, cu toți cei șaptesprezece ani ai ei, mai era încă un copil ce se complăcea în existența de pînă acum și care nu știa să facă altceva decât să se îmbrace drăguț, să doarmă pînă tîrziu, să ajute la gospodărie, să ia parte la cîteva distracții modeste și, mai ales, să cînte la vioară ? Cînd discuțiile din camera alăturată ajungeau la tema necesității de-a câștiga bani, Gregor se dezlipea de ușă și se arunca pe canapeaua de piele căutînd în răcoarea ei alinarea rușinii și tristeții care-i încingea trupul.

Adeseori își petrecea pe ea nopțile lungi, fără a da geană de geană, ci doar rîcîind pielea ore în sir. Alteori nu-și cruța osteneala de-a împinge un fotoliu lîngă fereastră ; apoi se agăța de glaf și, sprijinindu-se pe fotoliu, se rezema de cercevea, dar nu pentru a se uita afară, ci pentru a retrăi probabil senzația de eliberare care-l cuprindea odinioară, cînd privea pe geam. Căci, pe zi ce trecea, Gregor vedea tot mai nelămurit toate lucrurile aflate la oarecare distanță de el ; acum nu mai deslusea spitalul din față a cărui priveliște o blestemase de-atîtea ori în trecut ; și, dacă n-ar fi știut cu precizie că locuiește în liniștita, dar întru totul citadina Charlottenstrasse, ar fi putut crede că, de la fereastra lui, vede o pustietate, în care nu se întrezărește nici o linie de demarcație între cerul cenușiu și pămîntul tot cenușiu. Surorii lui i-a fost suficient să remarce doar de două ori fotoliul lîngă fereastră, pentru a înțelege totul ; după aceea, de fiecare dată cînd deretica prin odaie, împingea fotoliul lîngă geam, ba chiar lăsa ferestrele dinăuntru deschise.

Dacă ar fi putut să vorbească cu sora sa și să-i mulțumească pentru tot ce făcea de dragul lui, Gregor ar fi acceptat mai ușor

toate serviciile aduse ; dar așa, condamnat la tăcere, suferea nespus. Firește că ea căuta să atenueze, pe cît posibil, impresia penibilă și, cu cît trecea vremea, izbutea să se prefacă tot mai bine ; dar și Gregor îi înțelegea din ce în ce mai limpede jocul. Simpla ei apariție îi procura o suferință cumplită. Cum intra în odaie, Grete nici nu închidea bine ușa oricît era ea de grijulie să le ascundă celorlalți priveliștea camerei lui Gregor — și alerga îndată la fereastră, de parcă s-ar fi sufocat ; o deschidea larg, cu mîini grăbite și, fie cît de frig, rămînea o clipă cu capul scos afară, respirînd adînc. De două ori pe zi îl înspăimînta pe Gregor cu alergatul și zgomotul ei ; tot timpul cît era geamul deschis, Gregor tremura de frig sub canapea ; știa și el foarte bine că Grete l-ar fi scutit de supliciul acesta, dacă i-ar fi fost cît de cît posibil să stea cu ferestrele închise într-o cameră, în care se afla și el.

O dată — cam la vreo lună după metamorfozarea lui Gregor, deci cînd Grete n-ar mai fi avut motive să se mire de înfățișarea lui — ea veni ceva mai devreme ca de obicei și-l găsi pe fratele ei tocmai stînd la fereastră, nemișcat, într-o poziție care trezea spaimă. Gregor se aștepta s-o vadă renunțînd de a intra în cameră, întrucît, din locul unde se afla, o împiedica să deschidă fereastra numaidecît ; dar Grete nu se mulțumi doar să nu intre, ci se trase speriată îndărăt și trînti ușa ; un străin și-ar fi putut închipui că Gregor o pîndise și voise s-o muște. Firește că Gregor se ascunse îndată sub canapea, dar trebui să aștepte pînă la prînz reîntoarcerea ei ; iar cînd veni, păru mai îngrijorată ca de obicei, Gregor își dădu astfel seama că aspectul lui nu încetase să-i inspire dezgust și că biata fată trebuia să se stăpînească, pentru a nu fugi de îndată ce-l vedea pe el sau vreo pîrticică din corpul lui, ce se zărea de sub canapea. Pentru a o scuti și de acest spectacol, Gregor cară într-o zi cu spinarea un cearșaf de pat — i-au trebuit patru ceasuri pentru aceasta — și-l duse pe canapea, unde-l așeză în așa fel, încît frupul să-i fie complet acoperit cînd stătea dedesubt, iar Grete să nu-l poată vedea nici chiar dacă se apleca în jos. Dacă sora sa ar fi fost de părere că cearșaful nu era necesar, n-avea decît să-l tragă la o parte — căci doar era destul de limpede, că Gregor nu se izolase astfel de plăcere ; dar ea lăsă cearșaful cum era, ba chiar o dată, cînd Gregor dădu ușor cearșaful în lături cu capul, pentru a observa ce impresie i-a făcut

surorii lui noua orînduială, i se păru că surprinde o privire de recunoștință în ochii ei.

În primele două săptămîni, părinții nu-și putură lua inima în dinți să intre la el în cameră și Gregor îi auzi rostind cuvinte de laudă cu privire la munca actuală a Gretei — ei care, în trecut, se plîngeau deseori că nu le dă nici o mîna de ajutor în casă. Acum așteptau adesea — și tata și mama — în fața ușii lui Gregor, în timp ce sora lui deretica prin cameră ; de-ndată ce ieșea de la el, o descoseau amănunțit, în ce stare a găsit odaia, ce-a mîncat Gregor, cum s-a comportat de rîndul acesta și dacă n-a remarcat vreo ameliorare oricît de mică. De altfel, mama a vrut destul de curînd să intre în camera lui Gregor, dar tatăl și sora lui au împiedicat-o, la început cu argumente logice, pe care Gregor le ascultă cu multă atenție și le aprobă întru totul. Mai tîrziu trebuiră s-o oprească cu forța, iar cînd mama începu să strige : „Lăsați-mă să intru la Gregor, la bietul meu băiat nefericit ! Nu pricepeți că trebuie să mă duc la el ?", Gregor se gîndi, că poate n-ar fi rău dacă mama ar veni înăuntru, firește nu în fiecare zi, dar măcar o dată pe săptămîină ; ea înțelegea totul mult mai bine decît Grete care, cu tot curajul ei, nu era decît un copil și care, de fapt, nu-și asumase această grea povară decît, poate, doar din ușurință copilărească.

Dorința lui Gregor de a-și vedea mama se împlini curînd. În timpul zilei, Gregor nu voia să se arate la fereastră, pentru a nu-și compromite părinții, dar nici de plimbat nu se putea plimba prea mult pe cei cîțiva metri pătrați de dușumea, iar de stat culcat liniștit îi venea greu chiar și noaptea ; în scurtă vreme nici mîncarea nu-i mai producea vreo plăcere și astfel luă obiceiul să se distreze cățărîndu-se, cruciș și curmeziș, pe pereți și pe tavan. În special îi plăcea să stea atîrnat de plafon ; era cu totul altceva decît să zacă lungit pe podele ; respira mai liber ; simțea în tot trupul ca un fel de vibrație ; și, în starea de euforică uitare de sine care-l cuprindea acolo sus, i se întîmpla uneori, spre marea lui surprindere, să-șj dea drumul și să vină grămadă jos. Dar acum știa, firește, să-și stăpînească mai bine corpul și nu pățea nimic, chiar cînd cădea de la asemenea înălțime. Sora lui observă curînd această nouă distracție — dat fiind că Gregor lăsa, în timpul preumblărilor, urme de lichid vîscos pe ici, colo — și atunci îi veni în gînd să-i ușureze cățărutul. pe cît posibil, și să

scoată din cameră toate mobilele care l-ar fi putut împiedica, în primul rînd dulapul și biroul. Dar, singură, nu era în stare să îndeplinească acest lucru ; pe tata, nu îndrăznea să-l cheme ; servitoarea — o fată de șaisprezece ani — nu i-ar fi dat în nici un caz vreo mîină de ajutor întrucît, deși rezista curajos pe poziție de la plecarea fostei bucătărese, ceruse îngăduința să țină bucătăria încuiată tot timpul și să nu deschidă decît atunci cînd era chemată în mod special ; Grete nu avea altceva de ales, decît s-o cheme pe mama, odată, în lipsa tatălui de acasă. Mama acceptă cu exclamații de bucurie, dar cînd ajunse în fața ușii de la camera lui Gregor, amuți. Grete se uită mai întîi prin cameră să vadă dacă totul e în ordine ; abia după

Aceea îi dădu voie și mamei să intre. Gregor trase în grabă cearșaful mai jos decît de obicei și-i făcu mai multe falduri, dîndu-i un aspect de parcă fusese aruncat din întîmplare pe canapea. De rîndui acesta se abținu de a mai spiona pe sub cearșaf și nu se uită după bătrînă ; era mulțumit să știe doar că venise, în sfîrșit. „Poți intra, nu se vede”, spuse Grete mamei, conducînd-o probabil de mîină. Gregor auzi doar cum cele două femei plătînde mișcau din loc vechiul și masivul șifonier — Grete ținînd să-și asume tot greul muncii, în pofida temerilor mamei, care o avertiza să nu facă un efort prea mare. Totul dură destul de mult. După un sfert de oră de trudă, mama spuse că ar fi totuși mai bine să pună șifonierul la loc întrucît, în primul rînd era prea greu și ele două n-ar fi putut termina treaba înainte de înapoierea tatălui, iar dacă-l lăsau în mijlocul camerei l-ar fi încurcat pe Gregor ; și-apoi, în al doilea rînd, nu știau sigur dacă, prin îndepărtarea mobilelor, îi făceau plăcere lui Gregor. Ea era de altă părere : aspectul pereților goi îi producea o strîngere de inimă, și oare Gregor — care se obișnuise de aîta vreme cu mobilele din camera lui — nu va avea, și el, același, sentiment și nu se va simți părăsit, în odaia goală ? Apoi conchise vorbind în șoaptă, ca totdeauna, de parcă ar fi vrut ca Gregor — despre care nu știa în ce loc se află — să nu-i audă nici măcar vocea, căci despre faptul că nu înțelege cuvintele era convinsă. „Și-apoi prin scoaterea mobilelor, dăm dovadă că renunțăm la orice speranță de a-l mai vedea însănătoșit și că-l părăsim fără milă, în voia soartei ? Cred că cel mai bun lucru ar fi să încercăm a păstra camera în starea dinainte, pentru ca Gregor să găsească totul neschimbat, cînd se

va reîntoarce la noi, și să poată uita mai ușor cele petrecute între timp."

Auzind aceste cuvinte ale mamei, Gregor își dădu seama că cele două luni, în care nimeni nu-i adresase cuvîntul și în care dusesse o viață monotonă în sînul familiei, îi tulburaseră probabil mințile ; altfel nu-și putea explica cum de-l cuprinsese dorința nestrămutată de a-și vedea camera golită de mobile. Oare dorea cu adevărat ca odaia lui caldă și confortabil mobilată, cu piese de familie, să fie transformată într-o cavernă, unde să se poată tîrî nestingherit în toate direcțiile, deși prețul acestei libertăți ar fi însemnat uitarea rapidă și totală a trecutului său omenesc ? Era oare pe punctul de-a uita totul și doar vocea mamei, pe care n-o mai auzise de mult, izbutise să-l trezească din această toropeală ? Nu, nu trebuia scos nimic din cameră ; totul trebuia să rămînă pe loc ; nu se putea lipsi de influența binefăcătoare a mobilelor ; chiar dacă acestea îl împiedicau să se tîrască fără rost în toate direcțiile, nu era nici o pagubă ; dimpotrivă, era mai bine așa. Din păcate, Grete fu de altă părere decît mama ; ea se obișnuise — firește, pe bună dreptate — să treacă în fața părinților drept o autoritate în toate chestiunile care-l priveau pe Gregor ; așa că, și de rîndul acesta părerea mamei o determină să hotărască, dimpotrivă, scoaterea nu numai a dulapului și biroului, cum intenționase la început, dar și a tuturor celorlalte mobile, cu excepția indispensabilei canapele. Desigur că hotărîrea nu fusese dictată numai de încăpățînarea ei copilărească și de sentimentul încrederii în sine, pe care-l dobîndise, atît de pe neașteptate și cu atîta trudă, în ultima vreme ; dar Grete observase, totodată, că Gregor avea nevoie de mult spațiu pentru a se mișca în voie și că — din cîte își putea da ea seama — nu se folosea cîtuși de puțin de mobile. Poate că mai contribuise, însă, la hotărîrea asta și romantismul vîrstei — un sentiment care caută totdeauna satisfacție și care-i insuflase dorința să dramatizeze peste măsură situația fratelui său, pentru a putea să i se devoteze cu atît mai mult. Căci nimeni, în afară de ea, n-ar fi cutezat să intre într-o cameră, în care Gregor hălăduia între pereții goi. Iată de ce nu se lăsă clintită din hotărîrea ei, aici chiar de către mama care, simțindu-se neliniștită și nesigură în camera lui Gregor, amuți încurînd și începu s-o ajute, după puterile ei, la căratul mobilelor afară. La urma

urmei, Gregor putea să se lipsească de dulap, dar biroul ar fi trebuit să rămână la locul lui. Abia părăsiră femeile camera, împingînd dulapul cu opinteli și icneli, că Gregor și scoase numaidecît capul de sub canapea, ca să vadă cum ar putea interveni și el, cît mai prudent și mai cu tact. Din nefericire, însă, cea care se întoarse mai întîi fu tocmai mama, în timp ce Grete rămase în camera de alături, unde cuprinsese dulapul cu brațele și încerca zadarnic să-l clintească din loc, clătmîndu-l într-o parte și

într-alta. Dar mama nu era obișnuită cu aspectul fiului ei și ar fi putut să se îmbolnăvească de spaimă ; așa că Gregor, speriat, se retrase de-a-ndaratele pînă la celălalt capăt al canapelei și nu putu evita ca, în față, cearșaful să se miște puțin. Acest fapt fu de-ajuns pentru a atrage atenția mamei ; ea rămase o clipă ținută locului, apoi alergă îndărăt la Grete.

Deși Gregor își repeta într-una că nu se întîmpla nimic neobișnuit, și că doar se schimba locul cîterva mobile, trebui să recunoască, pînă la urmă, că acest dute-vino al femeilor, micile îor exclamații, hîrșîitul mobilelor pe dușumele îi făceau impresia unui vacarm ce izbucnea din toate părțile ; și, oricît își ascundea capul, strîngîndu-și picioarele și ghemuindu-se la pămînt, era nevoit să-și spună că nu va mai putea îndura multa vreme tortura asta. Femeile îi goliră camera și luară tot ce-i era drag; dulapul, în care~și ținea traforajul și toate sculele, fusese scos ; acum încercau să clintească biroul, ale cărui picioare se adînciseră cu vremea în lemnul podelei — biroul pe care își scrisese temele ca student la Academia Comercială, ca elev de liceu și chiar ca școlar în clasele primare ; acum nu mai avea timp să țină seamă de bunele intenții ale celor două femei, de a căror prezență în cameră aproape că uitase, mai ales că oboseala le făcea să robotească în tăcere și nu se mai auzea decît tropăitul înfundat al pașilor lor pe dușumele.

Astfel Gregor ieși la iveală — în clipa cînd femeile tocmai se rezemaseră de birou, în camera alăturată, pentru a-și trage sufletul — și își schimbă de patru ori direcția mersului, întrucît nu știa nici el ce trebuia să salveze mai întîi ; deodată zări pe peretele gol tabloul doamnei îmbrăcată toată în blănuri, se cațără grăbit în sus și se lipi cu abdomenul înfierbîntat pe geamul rece, care-i dădu o senzație plăcută de răcoreală Măcar tabloul acesta,

pe care-l acoperea cu trupul lui, nu i-l va lua nimeni. Întoarse capul spre ușă, pentru a putea observa femeile cînd vor reveni în odaie.

Ele nu se odihniră prea mult și se întoarseră îndată ; Grete o prinse pe mama de mijloc aproape purtînd-o pe sus. „Ei, acum cema luăm ?” spuse fata privind în jur. Deodată dădu cu ochii de Gregor, cățarat pe perete. Nu izbuti să-și păstreze cumpătul decît, probabil, pentru că era și mama de față ; își plecă fața spre ea, pentru a o împiedica să se uite în jur, și-i vorbi precipitat, tremurînd toată : „Vino, nu vrei să mergem mai bine, pentru o clipă, îndărăt în sufragerie ?” Gregor înțelese limpede intenția Gretei ; voia s-o pună pe mama la adăpost, pentru ca după aceea să-l gonească de pe perete. Ei bine, n-avea decît să încerce ! Sta întins, cît era de lung, pe tabloul lui și n-avea de gînd să renunțe și la acesta. Mai degrabă îi va sări surorii în cap.

Dar cuvintele rostite de Grete nu avură alt rezultat, decît s-o neliniștească pe mama sa, care făcu un pas într-o parte, zări imensa pată cafenie de pe tapetul înflorat, scoase un țipăt și, pînă să-și dea seama că era vorba de Gregor, icni cu glas strident și sugrumat: „O, Doamne! O, Doamne !”, apoi căzu pe canapea, cu brațele întinse în lături, parcă a renunțare totală, și rămase nemișcată. „Uf, Gregor !” strigă Grete, amenințându-l cu pumnul și sfredelindu-l cu privirea. Erau primele cuvinte pe care î le adresa direc, de cînd se metamorfozase. Apoi Grete alergă în camera alăturată, pentru a aduce niscaiva săruri, cu care s-o trezească pe mama din leșin ; Gregor se hotărî să dea și el o mîină de ajutor — pentru salvarea tabloului mai era timp și după aceea ; dar se lipise puternic de tablou și trebui să facă un efort violent pentru a se desprinde ; alergă îndată în camera de alături, ca și cum ar fi fost în stare s-o ajute pe Grete cu sfatul, ca odinioară ; dar trebui să rămîină inactiv în spatele ei, în timp ce ea răscolea febril printre sticlute ; ba o mai și sperie, cînd fata se întoarse și dădu cu ochii de el ; o sticlută îi scăpă pe jos și se făcu țandări ; un ciob îl rani pe Gregor la față, în timp ce doctoria coroziva îi scâldea piciorușele ; fără să mai întîrzie, Grete luă atîtea sticlute, cîte putea ține în mîină, și alergă îndărăt la mama, închizînd ușa cu piciorul. Gregor se văzu așadar izolat de mama, care era poate pe moarte, din cauza lui ; ușa nu putea s-o deschidă, de teamă ca nu cumva s-o pună pe fugă pe sora lui, și

ea trebuia doară să rămînă lîngă mama ; n-avea altceva de făcut, decît să aştepte ; chinuit de remuşcări şi de îngrijorare, începu să se tîrască peste tot, se căţara pe pereţi, pe mobile şi pe tavan, apoi, cuprins de disperare şi simţind că totul parcă i se învîrte în jur, căzu lat în mijlocul mesei celei mari.

Trecu o vreme ; Gregor sta locului, istovit ; în jur domnea linişte — poate că era semn bun. Deodată se auzi soneria. Servitoarea era încuiată, fireşte, în bucătărie, aşa că trebui să se ducă chia ; Grete să deschidă. Venise tata. „Ce s-a întîmplat ?” fură primele lui cuvinte ; fără îndoială că înfăţişarea fetei îl făcuse să bănuiască ceva. Grete răspunse cu glas înfundat — probabil îşi ascunsese faţa la pieptul tatălui: „A leşinat mama dar acum îi e mai bine ; Gregor a ieşit din ascunzătoare !” „Mă aşeptam la una ca asta, răspunse tata, de cînd vă tot spun eu, dar cine se-nţelege cu voi, femeile !” Gregor îşi dădu seama că tata interpreta greşit lămuririle laconice ale fetei şi-şi închipuia că fiul lui se făcuse vinovat de vreo violenţă. De aceea Gregor trebuia să încerce acum să-l îmbuneze, căci de explicaţii mai pe larg n-avea nici timp şi nici nu era în stare. Aşa că se refugie lîngă uşa camerei lui şi se lipi de ea, pentru ca, atunci cînd va intra în sufragerie, tata să vadă numaidecît buna intenţie a lui Gregor de-a se întoarce în odaia sa, şi să-şi dea seama că nu e nevoie să-l gonească cu forţa. ci doar să-i deschidă uşa pentru ca el să dispară numaidecît.

Dar tata nu era în dispoziţia de-a observa asemenea subtilităţi. „Aha !” strigă el de cum intră, cu o intonaţie de mînie şi totodată de bucurie. Gregor îşi depărta capul de uşă şi-l ridică spre tatăl lui. Dar nu-şi închipuise să-l vadă aşa, cum arata acum ; e drept că, în ultima vreme, se lăsase furat de noul său obicei de-a se căţara peste tot şi uitase să se mai intereseze, ca la început, de toate evenimentele din restul apartamentului ; şi doar trebuia să se aştepte la unele schimbări Totuşi, totuşi... mai era acesta într-adevăr tatăl lui ? Era oare acelaşi om, care şedea ghemuit în pat, ostenit, atunci cînd Gregor pleca altădată la drum ; care, la întoarcere, îl primea îmbrăcat în halat, şezînd în fotoliu ; care nici măcar nu mai era în stare să se scoale şi se mulţumea doar să ridice braţele în semn de bucurie ; şi care, în cursul rarelor plimbări familiale — în două-trei duminici din an şi în zilele de mare sărbătoare — se tîra anevoie între Gregor şi mama, deşi

mergeau destul de încet ; acel bătrînel care umbla încotoșmănat într-un palton răpănos, sprijinindu-se cu grijă în baston, și care, cînd voia să spună ceva, se oprea în loc și-și chema însoțitorii lîngă el ? Acum însă își revenise atît de bine, încît Gregor nu-l mai recunoștea ; avea pe el o uniformă albastră, strînsă pe corp și cu nasturi aurii, cum purtau ușierii instituțiilor bancare ; peste gulerul înalt și rigid al uniformei se revărsa o gușă dublă, bine împlinită ; umbrită de sprîncene stufoase, privirea ochilor lui negri țîșnea vioaie și tînără ; părul alb, de obicei răvășit, și-l pieptănase cu cărare în creștet și-l ferchezuse cu grijă. Bătrînul își aruncă pe canapea șapca, pe care era brodată monograma unei bănci oarecare — făcînd-o să descrie un arc de cerc de-a curmezișul camerei — apoi, răsfrîngîndu-și pulpanele lungi ale surtucului spre spate și vîrînd mîinile în buzunare, se îndreptă spre Gregor, cu o privire cruntă. Nici el singur nu știa ce trebuia să facă ; în orice caz pășea rar, ridicînd picioarele mult în sus, iar Gregor privi uimit la grosimea neobișnuită a tălpilor de la bocanci. Dar nu se mulțumi doar să privească, întrucît știa chiar din primele zile ale noii lui existențe, că tata considera severitatea excesivă ca singura atitudine potrivită față de fiul său. Așa că Gregor începu să se retragă ditiaintea lui, oprindu-se ori de cîte ori bătrînul sta pe loc, și pornind din nou la cea mai mică mișcare a lui. Dădură astfel ocol camerei de mai multe ori, fără ca să se petreacă ceva hotărîtor, ba chiar fără ca ritmul lent al mișcărilor să dea impresia că ar fi vorba de-o urmărire. De aceea Gregor rămase deocamdată pe podele, de teamă ca nu cumva tatăl sau, văzîndu-l cătărîndu-se pe pereți sau pe plafon, să-și imagineze că avea vreo intenție rea. Gregor întrevedea limpede, firește, că nu putea rezista multă vreme la această alergătură, dat fiind că, în timp ce tatăl său făcea un singur pas, el trebuia să-și miște de nenumărate ori piciorușele. Începu să simtă că-și pierde răsuflarea, mai ales că nici înainte vreme nu se prea putuse lăuda cu plămîinii. Mergea astfel șerpuind într-una și, stăpînit de gîndul de a-și păstra toate forțele în vederea unui efort suprem, abia dacă-și mijeia ochii ; iar zăpăceala care-l cuprinsese îl făcu să nu se mai gîndească decît la fugă, ca singurul mijloc posibil de scăpare, uitînd că mai avea la dispoziție și pereții, chiar dacă erau mascați în parte de mobile frumos sculptate, pline de horbote și dantele. Deodată ceva

trecu în zbor ușor chiar pe lângă el, căzu jos și se duse de-a dura înaintea lui. Era un măr ; numaidecât zbură și al doilea după el ; de spaimă, Gregor se opri pe loc ; era inutil să alerge mai departe, de vreme ce tatăl lui se hotărîse să-l bombardeze. Acesta își umpluse buzunarele din fructiera de pe bufet și acum arunca măr după măr, deocamdată fără să ochească precis. Merele mici și roșii se rostogoleau pe jos și se ciocneau între ele, de parcă erau electrizate. Un măr, aruncat fără multă forță, atinse spinarea lui Gregor, dar lunecă pe ea fără să-i facă vreun rău; următorul însă, care veni numaidecât, se înfipse pur și simplu în spinarea lui ; Gregor încercă să se târască mai departe, ca și cum ar fi sperat că — deplasându-se — va putea scăpa de îngrozitoarea durere care-l săgetase pe neașteptate ; dar se simți ținut locul și se întinse cît era de lung, pierzîndu-și cunoștința cu totul. Cu o ultimă privire mai văzu ușa de la camera lui deschizîndu-se brusc, apoi pe sora lui țipînd și alergînd după mama, care fugea înainte, fără bluză, întrucît Grete i-o scosese în timpul leșinului pentru a o ajuta să respire mai ușor ; văzu de asemeni cum mama se repezi spre tata, pierzîndu-și pe drum fustele descopciate și împiedicîndu-se în ele, apoi cum îl cuprinse cu brațele pe după gît, lipindu-se de el, și cum — în timp ce lui Gregor i se împăienjeniseră ochii — îl implora să cruțe viața fiului lor.

III

Mărul rămase înfipt în carnea lui — amintire palpabilă — întrucît nimeni nu îndrăznise să-l scoată de-acolo ; iar grava rană, de pe urma căreia zăcu mai bine de o lună, părea să-i fi amintit chiar și tatălui său că, în ciuda tristei și respingătoare forme actuale, Gregor era totuși un membru al familiei, pe care nu-l putea trata ca

pe-un dușman, și că datoria familiei era să-și înfrîngă dezgustul și să-l tolereze, pur și simplu să-l tolereze.

Și chiar dacă, din cauza rănii, Gregor își pierduse mult din agilitate, probabil pentru totdeauna, și-i trebuiau deocamdată minute ntregi pentru a traversa camera, ca un bătrîn invalid — de cățarat pe pereți nici nu mai putea fi vorba — totuși obținuse, în schimbul acestei agravări a stării sale, o compensație care i se părea satisfăcătoare : ușa sufrageriei se deschidea acum în fiecare seară și Gregor — care începea să supravegheze

nerăbdător ușa cu un ceas, două înainte — putea să vadă, din ascunzișul camerei sale întunecate, întreaga familie stînd la masa luminată, și putea asculta discuțiile, cu încuviințarea lor, deci cu totul altfel decît înainte.

Desigur că nu mai erau discuțiile însuflețite de altădată, la care Gregor se gîndea totdeauna cu nostalgie cînd se vîra în așternutul jilav al vreunei cămăruțe de hotel. Acum nu prea aveau multe să-și spună. Tata adormea în fotoliul său îndată după cină ; mama și sora se îndemneau reciproc la tăcere ; aplecată, la lumina lămpii, mama broda rufărie fină pentru un magazin de lenjerie ; sora, care se angajase vînzătoare, învăța seara stenografia și franceza, pentru a putea obține cîndva un post mai bun. Tata se trezea uneori și, ca și cum n-ar fi dormit între timp, îi spunea mamei : „Ce mult mai lucrezi azi !”, apoi adormea la loc, în vreme ce mama și sora își zîmfeau ostenite.

Stăpînit de un fel de încăpăținare capricioasă, tata refuza să-și scoată livreaua, chiar și acasă ; și, pe cînd halatul de casă atîrna inutil în cuier, el ațipea în fotoliul lui, complet îmbrăcat, de parcă ar fi vrut să fie gata de serviciu în orice clipă și s-ar fi așteptat să audă, chiar și aici, chemarea vreunui superior. Din această cauză uniforma lui, care nu fusese nouă nici cînd o primise, își pierdea din strălucire pe zi ce trecea, oricîtă grijă aveau mama și Grete s-o curețe ; iar Gregor privea adeseori seri întregi la acest surtuc, plin tot de pete și cu nasturii lustruiți lună, în care bătrînul tată dormea cît se poate de incomod, dar liniștit.

De-ndată ce bătea ora zece, mama încerca să-l trezească pe tata vorbindu-i încetișor, apoi căuta să-l convingă că e vremea de mers la culcare, întrucît ăsta nu e somn adevărat, iar ei, care trebuie să fie la serviciu dimineața la șase, are nevoie să doarmă bine. Dar, cu încăpățînarea care pusese stăpînire pe el de cînd era ușier, bătrînul stăruia totdeauna să mai rămînă la masă, deși adormea numaidecît din nou, cu regularitate, iar după aceea cu greu mai putea fi determinat să se mute din fotoliu în pat. Oricît insistau apoi mama și Grete, avertizîndu-l în fel și chip, el clătina încetișor din cap timp de un sfert de oră, fără a deschide ochii și fără a se scula. Mama îl trăgea de mîneacă, îi șoptea la ureche cuvinte măgulitoare, Grete își lăsa lucrul pentru a sări în ajutorul mamei, dar totul fără nici un rezultat. Bătrînul se înfunda și mai adînc în fotoliu. Abia cînd femeile îl apucau de subsuori, el își

mijea ochii și obișnuia să spună : „Ce mai viață ! Asta e odihna bătrînețelor mele ?" Apoi, sprijinit de cele două femei, se ridica anevoie, de parcă și-ar fi fost sie-însuși o povară nespusă, se lăsa condus pînă la ușă, le făcea semn să plece și-și continua singur drumul, în timp ce mama arunca în grabă broderia, iar Grete tocul, pentru a alerga pe urma lui, ca să-l ajute mai departe. Cine oare, din această familie trudită și ostenită peste măsură, ar fi avut timp să se ocupe de Gregor mai mult decît era strict necesar ? Bugetul familiei se redusese tot mai mult ; pînă la urmă concediaseră și slujnica ; o femeie de serviciu angajată cu ora, o namilă ciolănoasă, cu părul alb fluturîndu-i în jurul capului, venea dimineața și seara pentru treburile mai grele ; de rest se îngrijea mama, biaeînțelele paralel cu brodatul care nu se mai termina. Ajunseseră chiar să vîndă diferite bijuterii de familie, pe care mama și Grete le purtau odinioară, cu nespusă bucurie, la petreceri și sărbători — și lucrul acesta îl afla Gregor seara, cînd discutau despre prețurile obținute. Dar cel mai puternic motiv de nemulțumire era, totdeauna, faptul că nu puteau renunța la apartamentul acesta — mult prea mare pentru posibilitățile actuale — întrucît nu știau cum să-l mute și pe Gregor. Însă acesta își dădea seama că nu numai reticențele cu privire la el îi împiedicau să se mute, căci pe el l-ar fi putut transporta într-o ladă corespunzătoare, cu cîteva găuri mici pentru aer ; ceea ce oprea familia să schimbe locuința era descurajarea totală care-i cuprinsese și gîndul că fuseseră loviți de-o nenorocire cum nu mai era alta în cercul lor de rude și prieteni. Toate obligațiile pe care lumea le impune celor sărmani, le îndeplineau cu vîrf și îndesat : tata se ducea să cumpere de mîncare funcționarilor de la bancă, mama se jertfea trudind pentru rufăria altora, Grete alerga de colo pînă colo îndărătul tejghelei pentru a răspunde la chemările clienților ; dar asta era tot ce putea face familia cu forțele ei proprii. Lui Gregor parcă i se re-deschidea rana din spinare cînd le vedea pe mama și pe Grete revenind în sufragerie, după ce-l culcau pe tata, apoi lăsînd lucrul deoparte și apropiindu-și capetele, în timp ce mama spunea : „î închide ușa de colo, Grete !" ; Gregor rămînea atunci din nou în întuneric, pe cînd alături femeile își amestecau lacrimile sau rămîneau cu ochii secați, ațintiți spre masă.

Gregor își petrecea zilele și nopțile aproape fără somn. Din cînd

în cînd se gîndea ca, de-ndată ce se va deschide ușa, să ia din nou în mîină toate treburile familiei, ca odinioară. În gîndurile lui își făceau iar apariția — după o lungă absență — directorul și procuristul, funcționarii comerciali și practicanții, servitorul cel greoi la minte, cei doi-trei prieteni de la alte firme, o cameristă de la un hotel din provincie — amintire fugară, dar dragă — o casierită dintr-un magazin de pălării, căreia îi făcuse curte în mod serios, dar prea șovăitor ; toți reveneau ca prin ceață, amestecîndu-se cu chipuri necunoscute sau uitate de mult ; dar, în loc să-i ajute lui și familiei, rămîneau inaccesibili, iar Gregor era bucuros cînd toate fantasmelor acestea dispăreau din nou în beznă. Apoi îi pieria pofta de-a mai purta de grijă familiei și simțea că-i cuprinde mînia din cauza proastei îngrijiri pe care i-o dădeau ; și, cu toate că nu știa nici el singur ce-ar fi poftit să mănînce, făcea planuri cum să ajungă în cămară și să ia de-acolo tot ce i se cuvenea, chiar dacă nu-l îndemna foamea. Fără să-și mai bată capul cam ce-ar putea să-i placă lui Gregor, Grete venea pe fugă, dimineața și la prînz, înainte de a pleca la magazin, și împingea cu piciorul în camera lui o mîncare oarecare, pe care seara o scotea cu mătura afară, fără a ține seama dacă ciugulise din ea sau — de cele mai multe ori — nici măcar n-o atinsese. Curățenia camerei, de care se ocupa acum seara, o expedia cît putea mai repede. Dîre de murdărie brăzdau pereții, iar pe alocuri se-nșirau grămăjoare de praf și gunoi. La început, Gregor se așeza semnificativ în diferite colțuri, pentru ca sora lui, venind în cameră, să înțeleagă reproșul tacit. Dar putea sta acolo săptămîni în șir, că Grete tot nu deretica ; vedea fi ea murdăria, întocmai ca Gregor, dar se hotă-rîse s-o lase așa cum era. Aceasta n-o împiedica să stăruie — cu romantica ei sensibilitate, care emoționase întreaga familie — ca dereticatul camerei lui Gregor să fie lăsat în seama ei. O dată, mama se apucă de curățenie generală la Gregor în cameră, folosind mai multe găleți cu apă, spre disperarea acestuia, care se refugie de umezeală pe canapea, unde rămase nemișcat și amărît. Dar mama nu scăpă de pedeapsă : de-ndată ce Grete observă, seara, schimbarea din odaia lui Gregor, fugi în sufragerie, ofensată la culme, și izbucni într-un plîns cu sughițuri, cu toate că mama își frîngea mîinile, implorînd-o să se liniștească ; tata sări speriat din fotoliul unde așipise și privi scena cu neputincioasă nedumerire ; apoi, agitația

îi cuprinse pe toți ; tata îi făcu, pe de o parte, reproșuri mamei că n-o lăsa pe fată să aibă grijă de curățenie, iar pe de altă parte țipa la Grete, că nu-i va mai îngădui niciodată să deretice în camera lui Gregor ; între timp, mama se străduia să-l târască în dormitor pe bătrînul care-și ieșise din fire, pe cînd Grete, suspinînd din rărunchi, bătea cu pumnii ei mici în masă ; iar Gregor șuiera din răputeri, de furie că nimeni nu se gîndise să închidă ușa, pentru a-l scuti de acest spectacol și scandal.

Dar chiar dacă Grete, obosită de slujba ei. se săturase să-i tot poarte de grijă fratelui ei, ca mai-nainte, totuși n-ar fi fost nevoie ca mama sa-i ia locul și nici ca Gregor să fie neglijat. Căci acum aveau o femeie de ajutor. Această vădană bătrînă, care scăpase în viața ei din multe nenorociri, numai datorită ciolanelor ei solide, nu simțea nici o repulsie față de Gregor. Fără a fi curioasă din fire, deschisese într-o zi, întîmplător, ușa camerei acestuia și rămăsese cu mîinile încrucișate pe burtă, uitîndu-se la făptura aceea care, luată prin surprindere, alerga zbuciumîndu-se de colo pînă colo, deși n-o amenința nimeni. De atunci nu trecea nici o zi fără ca femeia să nu deschidă ușa în treacăt, dimineața și seara, și să privească înăuntru la Gregor. La început îl chema la ea, strigîndu-l cu cuvinte pe care le socotea prietenoase : „Ia vino-ncoa', gîndacule ! sau „Uite-l și pe gîndacul ăsta bătrîn". Dar Gregor nu răspundea în nici un fel la asemenea chemări, ci rămînaa la locul lui, nemișcat, de parcă nici nu s-ar fi deschis ușa. în loc ca familia s-o lase pe această bătrînă să-l deranjeze inutil, oricînd avea poftă, mai bine ar fi pus-o să deretice zilnic odaia ! într-o zi, cînd ploaia izbea puternic în geam, prevestind parcă primăvara Gregor era grozav de nervos și, cînd slujnica începu să-l cheme, ca de obicei, se îndreptă spre ea, încet și greoi, ca și cum ar fi vrut s-o atace Dar, în loc să se sperie, femeia apucă un scaun de lîngă ușă și-l ridică în sus, deschizînd gura cu intenția vădită de-a n-o închide la loc deci: după ce scaunul se va fi abătut pe spinarea lui Gregor. „Ei ? Asta-i tot ?" întrebă ea cînd îl văzu pe Gregor făcînd stînga-mprejur ; apoi, cu un gest potolit, puse scaunul îndărăt la locul lui. Gregor nu mai mîncea acum aproape nimic. Doar cînd trecea întîmplător pe lîngă mîncarea ce-i fusese pregătită, lua o îmbucătură, mai mult în joacă, o ținea în gură ore de-a rîndul, apoi o scuipa de cele mai multe ori pe jos. La început se gîndise că ceea ce îi tăia pofta de mîncare era tristețea

pricinuită de halul jalnic în care ajunsese camera lui ; dar se-nșelase, întrucît se împăcase foarte repede cu noul ei aspect. Ai casei se

obșnuiseră să care la el în odaie toate lucrurile, ce nu-și găseau loc altundeva — și erau destule asemenea lucruri, mai ales de cînd una din camerele apartamentului fusese închiriată la trei locatari. Acești domni serioși — toți trei aveau bărbi mari, după cum constată Gregor într-o zi, prin crăpătura ușii — țineau foarte mult la buna rînduială nu numai a camerei lor, ci a întregii gospodării și mai ales a bucătăriei, cîtă vreme locuiau aici cu o chirie. Nu suportau să vadă lucruri inutile și, mai ales, murdare. în plus, aduseseră cu ei aproape tot ceea ce le era necesar. Din această cauză deveniseră inutile multe obiecte, pe care familia nici nu le putea vinde și nici nu se îndura să le arunce. Toate acestea luară calea camerei lui Gregor. în curînd le urmă lada cu cenușă și găleata de gunoi din bucătărie. Tot ceea ce nu-și afla întrebuințare, pentru moment, era aruncat pur și simplu în camera lui Gregor, de către femeia de serviciu, care era totdeauna grăbită ; din fericire, Gregor nu vedea, în general, decît obiectul respectiv și mîna care-l ținea. Probabil că bătrîna avea intenția să le ia de-acolo, la prima ocazie, sau să le arunce pe toate deodată ; dar, în realitate, ele rămîneau chiar pe locul unde fuseseră azvîrîite de la bun început, afară doar dacă nu le clinea Gregor de acolo, mai întîi din nevoia de a-și croi drum pe unde să se tîrască, mai apoi pentru că operația aceasta îi făcea din ce în ce mai multă plăcere - deși după asemenea exerciții rămînea ore întreg nemișcat, obosit de moarte și trist. întrucît locatarii luau uneori masa de seară acasă, în sufrageria comună, ușa dintre aceasta și camera lui Gregor rămînea închisă în serile respective ; dar Gregor renunță foarte ușor la deschiderea ușii, că doar și în alte seri, cînd ușa era deschisă, se întîmpla să nu profite de acest lucru. ci să stea ascuns în ungherul cel mai întunecos, fără ca familia să bage măcar de seamă. O dată, însă, femeia de serviciu lăsă ușa dinspre sufragerie întredeschisă ; și ușa rămase astfel crăpată pînă seara cînd domnii locatari veniră în sufragerie și aprinseră lumina. Se așezară la capătul mesei unde ședeau odinioară tata, mama și Gregor, își despăturiră șervetele și așteptară cu furculița și cuțitul în mînă. îndată se ivi în ușă mama, cu un castron de rasol

și, imediat în spatele ei, Grete cu un castron de cartofi plin cu vîrf. Mîncarea aburea intens, scoțînd adevărați nori. Chiriașii se plecară deasupra castroanelor puse dinainte, de parcă ar fi vrut să le verifice pînă a nu începe să mănînce ; și într-adevăr, cel care ședea la mijloc și părea să fie o adevărata autoritate față de ceilalți doi, tăie o bucată de carne în două, așa cum se afla în castron, probabil pentru a controla dacă este destul de frageda și dacă nu cumva e cazul s-o trimită îndărăt la bucătărie. Se arătă mulțumit, iar mama și sora, care priviseră cu încordare la toată operația, poniră să zîmbească ușurate.

Familia însăși mîncă la bucătărie. Totuși, înainte de a se duce acolo, tata venea în sufragerie, se înclina o singură dată, cu șapca în mînă, și făcea apoi înconjurul mesei. Chiriașii se ridicau tustrei și mormăiau ceva în barbă. După ce rămîneau singuri, mîncău fără a scoate aproape nici un cuvînt. Lui Gregor i se părea ciudat că, dintre zgomotele de la masă, se auzea mai intens doar scrișnetul dinților mestecînd, ca și cum cei trei ar fi vrut să-i arate prin asta că, pentru a mîncă ai nevoie de dinți buni și că și cele mai strașnice mandibule nu fac doi bani dacă n-au dantură. «Mi-e foame și mie, își mărturisii Gregor îngrijorat, dar nu de asemenea lucruri. Cum mai înfulecă locatarii ăștia ! În timp ce eu mor de foame !»

Gregor nu-și amintea s-o mai fi auzit pe sora lui cîntînd la vioară, în tot acest răstimp ; tocmai în seara aceasta însă, sunetul viorii răsună dinspre bucătărie. Chiriașii abia terminaseră de cînat, cel din mijloc scosese un ziar, din care dăduse cîte o foaie celorlalți doi, iar acum citeau toți, rezemați comod pe spate, și fumau. Cînd începu cîntecul viorii, deveniră cu toții atenți și se duseră, în vîrfurile picioarelor, pînă la ușa antreului lîngă care se opriră, grămădiți unul într-altul. Dar pașii lor se auziseră, totuși, pînă-n bucătărie întrucît tata le strigă : „Vă supără cumva vioară domnilor? Poate înceta numaidecît". „Dimpotrivă, spuse domnul din mijloc, n-ar vrea domnișoara să vină înăuntru și să cînte aici în cameră, unde e mai plăcut și mai comod ?" „Firește că da !" strigă tatăl, de parcă el ar fi fost cel care cînta la vioară. Domnii se reîntoarseră în cameră și așteptară. După puțin veni și tatăl cu un pupitru de note, apoi mama cu notele și, în fine, sora cu vioara. Grete pregăti totul, liniștit, pentru a începe să cînte ; părinții, care nu mai dăduseră pînă acum camere cu chirie,

exagerau cu politețea față de chiriași, neîndrăznind nici măcar să se așeze în propriile lor fotolii ; tatăl se rezemă de ușă, cu mîna dreaptă vîrîtă între doi nasturi ai livrei încheiate corect ; mamei, însă, îi oferise unul dintre domni un fotoliu și ea ședea acum într-un ungher, deoparte, întrucît lăsase fotoliul în locul unde, întîmplător, îl pusese chiriașul. Sora începu să cînte ; tata și mama îi contemplau cu atenție mișcările mîinilor — fiecare de la locul său. Atras de cîntecul viorii, Gregor îndrăzni să înainteze puțin și se trezi cu capul în sufragerie. Aproape nici nu-l mai surprindea faptul că, în ultima vreme, uitase cu totul de grija de-a nu deranja pe ai casei, grijă de care fusese atît de mîndru odinioară. Și, în fond, abia acum ar fi avut mai multe motive să stea ascuns, întrucît, din cauza prafului care-i năclăise camera și care se ridica în aer la cea mai mică mișcare, era colbăit tot și tîra după el, pe spinare și pe lături, scame, fire de păr și resturi de mîncare ; totul îi devenise acum mult prea indiferent, pentru a se mai întoarce pe spate și a se curăți frecîndu-se de covor, cum făcea înainte vreme de mai multe ori pe zi. În ciuda halului în care se afla, nu se sfii să înainteze cîtiva pași pe dușumelele impecabil lustruite ale sufrageriei.

Firește că nimeni nu băgă de seamă. Familia era cu totul vrăjită de cîntecul viorii ; în schimb chiriașii, care stătuseră la început cu mîinile în buzunare, mult prea aproape de pupitru, ca și cum ar fi vrut să urmărească notele — ceea ce sigur că o stînjenea pe Grete — se retraseră curînd lîngă fereastră, vorbind destul de tare, cu capetele plecate, și rămaseră acolo sub privirile îngrijorate ale tatălui. Se vedea destul de limpede că păreau înșelați în speranța lor de-a auzi o piesă de vioară frumoasă sau măcar agreabilă, că se și saturaseră și că doar politețea îi determina să mai suporte această tulburare a siestei. Mai cu seamă felul în care suflau în aer fumul trabucurilor, pe nas sau pe gură, vădea o mare nervozitate din partea lor. Și, cu toate acestea, Grete cînta atît de frumos ! Fața îi era aplecata pe-o parte, iar privirea urmărea, încordat și trist, notele de pe portativ. Gregor mai înainta puțin, cu capul cît mai aproape de podea, încercînd să-i întîlnească privirea. Oare era doar un simplu animal, cînd muzica îl emoționa atît de profund ? Avea impresia că descoperă, în fine, calea către hrana necunoscută, pe care o dorea atît de mult. Se hotărî să-și facă drum pînă lîngă Grete, apoi s-o tragă de

fustă pentru a-i da să înțeleagă ca trebuie să vină cu vioara în camera lui, întrucât nimeni dintre cei de față nu-i aprecia arta atât de mult, ca el. După aceea n-o va mai lăsa să plece din odaia lui, cel puțin atât timp cât va mai fi el în viață ; aspectul lui înspăimântător îi va fi, pentru prima oară, de folos ; va sta de pază la toate ușile camerei sale și se va repezi, pufnind, împotriva agresorilor ; dar Grete trebuia să rămână nu din constrângere, ci de bunăvoie ; să se așeze pe canapea, lângă fratele ei, și să-l asculte în sfârșit ; voia să-i destăinuie că avusese intenția fermă s-o dea la conservator și că, dacă nu s-ar fi întâmplat între timp nenorocirea, le-ar fi comunicat tuturor hotărîrea sa la Crăciunul trecut — oare a și trecut Crăciunul ? — fără a ține seama de eventualele lor împotriviri. Sora lui va fi mișcată de această declarație și va izbucni în lacrimi ; iar Gregor se va sălta pînă la umărul ei și o va săruta pe gît, mai ales că, de cînd se ducea la slujbă, Grete nu mai purta cordeluță și guleraș, ci umbla cu gîtul decoltat. „Domnule Samsa !” strigă domnul din mijloc ; apoi, fără a mai rosti vreun cuvînt, îi arată tatălui, cu degetul, pe Gregor, care înainta încet. Vioara amuți, iar domnul din mijloc le zîmbi prietenilor lui, dînd din cap, după care privi din nou spre Gregor. Tatălui i se păru mai urgent să-i liniștească pe locatari, decît să-l scoată pe Gregor de-acolo, deși aceștia nu păreau de loc alarmați, iar Gregor părea să-i amuze mai mult decît vioara. Tatăl alergă spre ei, cu brațele întinse în lături, și încercă săi împingă spre camera lor, împiedicîndu-i totodată să-l mai vadă pe Gregor. Dar ei începură să se cam enerveze, fără a se putea ști precis, dacă era din cauza purtării tatălui sau a faptului că începeau să-și dea seama de vecinătatea ce le fusese impusă, fără știrea lor. Îi cerură explicații domnului Samsa, ridicînd și ei brațele în sus și trăgîndu-se nervoși de barbă, apoi porniră spre camera lor, dar foarte încet. Între timp, Grete, care se pierduse cu totul atunci cînd se oprise din cîntat, își reveni ; mai stătu o vreme cu vioara și arcușul în mîinile ce atîrnau moi în jos și privi notele de parcă ar fi vrut să mai cînte ; apoi se reculese brusc, puse instrumentul în poala mamei, care mai ședea încă în fotoliu și abia își trăgea răsufierea, după aceea dădu buzna în camera spre care se îndreptau chiriașii, zoriți din urmă de bătrînul Samsa. Se putea vedea cum, sub mîinile îndemînatice ale fetei, plăpumile și pernele din paturi zburau prin aer pentru a se

rîndui la locul lor. Mai înainte ca locatarii să fi ajuns în camera lor, Grete terminase de așternut paturile și se și strecurase afară. Tatăl părea să fi căzut din nou pradă toanelor lui bizare, întrucît uitase de respectul pe care-l datora chiriașilor. El insistă și-i împinse într-una pînă cînd, ajuns în pragul ușii, domnul din mijloc bătut o dată puternic cu piciorul în podea, făcîndu-l pe bătrîn să se oprească locului. „Vă aduc la cunoștință prin aceasta, spuse el, ridicînd mîna și căutînd cu privirea și pe cele două femei, că date fiind condițiile respingătoare ce domnesc în această familie — după aceste cuvinte, luă o hotărîre bruscă și scuipe pe jos — voi părăsi camera imediat. Firește că nu voi plăti absolut nimic pentru zilele cît am stat aici, și voi mai chibzui dacă nu e cazul să vă cer chiar și daune, care — credeți-mă — vor fi foarte ușor de motivat." Apoi tăcu, privind fix înaintea lui și așteptînd parcă ceva. într-adevăr, cei doi prieteni interveniră și ei. „Și noi plecăm imediat." După aceasta, domnul din mijloc apucă violent clanța și trînti ușa răsunător.

Clătinîndu-se și căutînd sprijin în jur cu mîinile, tatăl se îndreaptă spre fotoliu și-și dădu drumul să cadă de sus în el ; ai fi zis că s-a întins pentru obișnuitul lui somn de după cină ; doar tremurul zvîcnit al capului arăta că nu dormea cîtuși de puțin. în tot acest răstimp, Gregor stătuse liniștit în locul unde-l surprinseseră chiriașii. Decepția eșuării planului său, dar poate și slăbiciunea datorită prelungitei înfometări îl făcea incapabil să se urnească din loc. Se temea de iminența certă a unei catastrofe generale, ce trebuia să se abată asupra lui, și aștepta. Nu-l sperie nici măcar sunetul răsunător al viorii pe care mama o scăpă din poală, unde o ținuse pînă atunci cu degetele tremurînd.

„Dragii mei părinți, spuse sora, bătînd cu mîna în masă în chip de introducere, așa nu mai merge. Dacă voi, poate, nu vă dați seama, eu îmi dau perfect. Nu vreau să rostesc numele fratelui meu în fața acestui monstru, de aceea spun numai atît : trebuie să căutăm să ne descotorosim de el. Am încercat tot ceea ce era omeneste cu putință pentru a-l îngriji și a-l suporta, și cred că nimeni nu ne poate reproșa nimic."

„Are de-o mie de ori dreptate ! spuse tata!. Fără a-și fi putut regăsi încă respirația, mama începu să tușească înăbușit, cu mina la gură, căpătînd o expresie de demență în privire.

Grete alergă la mama și o ținu de frunte. Tatăl, căruia cuvintele

surorii lui Gregor păreau să-i fi limpezit gândurile, se așază bățos pe un scaun și se juca într-una cu șapca printre farfuriile rămase pe masă de la cina chiriașilor, privind din când în când spre fiu-său, în tăcere.

„Trebuie să ne descotorosim de el, se adresa Grete acum exclusiv tatălui său, întrucât mama nu mai auzea nimic din cauza tusei, altfel parcă văd c-o să vă bage pe-amândoi în mormânt. Când cineva muncește din greu, așa cum facem noi, nu mai poate îndura această veșnică tortură, ori de câte ori se întoarce acasă. M-am săturat pînă-n gît." Și izbucni într-un asemenea plîns, încît lacrimile începură să-i picure de sus pe fața rnamei, de pe care le șterse cu gesturi mecanice.

„Dar ce să facem, fata mea ?" spuse tatăl înduioșat, vădind o surprinzătoare înțelegere.

Grete ridică din umeri, exprimînd astfel ne-hotărîrea care o cuprinsese o dată cu plînsul și care destrămase atitudinea fermă dinainte.

„Dacă ne-ar înțelege", reluă tata oarecum întrebător ; dar Grete, continuînd să plîngă, făcu un gest violent din mînă, în semn că nici gînd nu poate fi de așa ceva.

„Dacă ne-ar înțelege, repetă bătrînul Samsa și închise ochii, ca pentru a-și reprezenta mai limpede convingerea fetei despre imposibilitatea

acestui lucru, atunci poate că ar fi posibil să ne învoim cu el. Dar așa..."

„Să dispară, strigă sora, este singura cale, tată ! Trebuie să te eliberezi de gîndul că el este Gregor. Toată nenorocirea noastră provine din faptul că am crezut atîta vreme acest lucru. Dar cum ar putea să fie Gregor ? Dacă ar fi fost el, ar fi înțeles de mult că nu e posibilă conviețuirea între oameni și astfel de animale și ar fi plecat de bunăvoie. Atunci n-am mai fi avut nici un frate, dar ne-am fi putut continua viața și i-am fi cinstit memoria. Dar așa, animalul ăsta ne urmărește, ne gonește chiriașii, parc-ar vrea să pună stăpînire pe întreg apartamentul și să ne silească să înnoptăm pe uliță. Uite, tată, țipă ea deodată, iar începe !"

Cuprinsă de o groază pe care Gregor nu și-o putea explica, Grete o părăsi chiar și pe mama, smulgîndu-se de îngă fotoliul ei, pârînd gata s-o lase pradă monstrului, și se refugie în grabă îndărătul tatălui ei, care se sculă enervat, ridicînd brațele în

lături, ca pentru a o apăra. Dar Gregor nici nu se gîndea să sperie pe cineva, și cu atît mai puțin pe Grete. Începu doar să se întoarcă, pentru a se îndrepta spre camera lui ; iar mișcarea aceasta produse stupoare, firește, întrucît slăbiciunea îl obligă să se ajute, în momentele dificile, cu capul, pe care-l ridica de mai multe ori, izbind apoi cu mandibulele în podea. Se opri și privi în jur. Familia părea să-și fi dat seama de bunele lui intenții ; spaima nu dănuise decît o clipă. Acum îl priveau cu toții, în tăcere și abătuți. Mama zăcea în fotoliu cu picioarele întinse și lipite strîns. abia mai tinînd ochii deschiși de istovită ce era ; tatăl și Grete ședeau pe scaun unul lîngă altul, iar fata își petrecuse brațul pe după gîtul bătrînului.

«Acum mă vor lăsa, probabil, să mă întorc», gîndi Gregor și-și reluă truda. Nu se putea stăpîni să nu gîfîie de oboseală și, din cînd în cînd, trebuia să se odihnească. De altfel nimeni nu-l grăbea, îl lăsau în voia lui. După ce termină întoarcerea, porni îndată drept înainte spre camera lui. Era uimit de distanța pînă acolo și nu înțelegea cum putuse face atîta drum, cu puțin timp înainte, dat fiind halul de slăbiciune în care se afla. N-avea în gînd decît cum să se tîrască mai repede îndărăt, așa că nici nu observă tăcerea familiei, care nu-l tulbură cu nici un cuvînt, cu nici o exclamație. Abia cînd ajunsese în pragul ușii, întoarse capul, dar nu de tot, întrucît simțea cum începe să i se înțepenească gîtul ; mai văzu, totuși, că nu se schimbase nimic în urma lui, doar Grete se ridicase în picioare. Ultima lui privire fu pentru maică-sa, care adormise de-a binelea.

Nici nu ajunsese bine în cameră, cînd cineva și închise ușa precipitat, în urma lui, zăvorînd-o bine și încuind-o. Zgomotul neașteptat, din spate, îl sperie pe Gregor atît de tare, încît i se tăiară picioarele. Sora lui fusese cea care se grăbise astfel. Ea se sculase numaidecît, pentru a fi pregătită, apoi se repezise în vîrfurile picioarelor după el, atît de ușor, încît Gregor nici n-o auzise venind, „în sfîrșit!" strigă ea părinților, răsucind cheia în broască. «Și-acum ?» se întrebă Gregor, uitîndu-se în jur prin beznă. Curînd făcu descoperirea că nu se mai poate mișca de loc. Nu-l miră cîtuși de puțin, mai degrabă i se păru neverosimil că fusese într-adevăr în stare, pînă acum, să se urnească din loc cu piciorușele lui firave. De altfel, îi era destul de bine. E drept că-l săgetau dureri prin tot corpul, dar avea impresia că nu mai

simțea nici măruț putred înfipt în spinare, nici inflamația din jurul lui, care era acoperită de praf scâmos. Își aminti din nou de familie, cu duioșie și dragoste. Știa și el că trebuie să dispară și hotărîrea lui era mai fermă chiar decît cea a surorii sale. Rămase astfel, în starea aceasta de meditație pașnică și vană, pînă cînd orologiul din turn bătut al treilea ceas spre dimineață. Mai apucă să vadă și mijitul zorilor, afară, în fața ferestrei. Apoi, fără să vrea, lăsă capul să-i cadă în jos și, din nările lui, mai adie slab o ultimă suflare.

În faptul zilei veni femeia de serviciu care — deși fusese rugată în repetate rînduri să nu facă zgomot — trîntea ușile cu putere, grăbită, astfel încît după sosirea ei nu mai era chip de somn liniștit în tot apartamentul ; deschizînd ușa camerei lui Gregor, pentru obișnuita-i vizită scurtă, nu observă la început nimic extraordinar. Își închipui că Gregor sta cu bună intenție astfel nemișcat și că face pe ofensatul ; îl credea în stare de astfel de acțiuni deliberate. Cum, întîmplător, avea în mînă o mătură cu coada lungă, încercă din ușă să-l gîdile. Cînd văzu că nici cu asta n-are succes, se enervă și-l ghionti cu coada măturii ; abia cînd își dădu seama că trupul lui alunecă fără nici o rezistență, deveni deodată mai atentă. Și, cînd înțelese realitatea, făcu ochii mari, fluierînd încetișor ; dar nu rămase mult timp pe loc, ci deschise brusc ușa dormitorului și strigă în întunericul dinăuntru : „Ia veniți să vedeți, a crăpat ; zace pe jos, mort de-a binelea !” Soții Samsa se ridicară în capul oaselor, în patul conjugal, și, mai înainte de a înțelege sensul veștii aduse, încercară să-și potolească spaima produsă de strigătele femeii. Apoi domnul și doamna Samsa se dădură grabnic jos din pat, fiecare pe partea sa ; domnul Samsa își aruncă pledul pe umeri, doamna Samsa apărură doar în cămașă de noapte, și amndoi năvăliră în camera lui Gregor. Între timp se deschisese și ușa sufrageriei, unde dormea Grete de la venirea chiriașilor ; Grete era complet îmbrăcată, ca și cum n-ar fi închis ochii toată noaptea ; de altfel și fața ei trasă părea să confirme acest lucru. „Mort ?” îngăimă doamna Samsa și cată întrebător spre femeia de serviciu, cu toate că ar fi putut să verifice singură și chiar să-și dea seama fără să mai verifice. „De-a binelea !” spuse femeia și, ca dovadă, împinse cît colo, cu mătura, hoitul lui Gregor. Doamna Samsa schiță un gest, de parcă ar fi vrut să rețină mătura, dar renunță. „Ei, spuse domnul

Samsa, acu putem să-i mulțumim lui Dumnezeu !" își făcu cruce, iar cele trei femei îi urmară exemplul. Fără a-și lua ochii de la cadavru, Grete murmură : „Ia uitați-vă, cât era de slab ! De altfel nu mai mânca nimic de multă vreme. Mîncarea o luam din camera lui așa cum o aduceam." într-adevăr, corpul lui Gregor era supt de tot și uscat ; abia acum, cînd trupul nu se mai sprijinea pe piciorușe și cînd privirile nu mai erau abătute de altceva, se vedea cu adevărat cât era de slab.

„Vino o clipa la noi în cameră, Grete", spuse doamna Samsa cu un zîmbet îndurerat și Grete porni pe urma lor, spre dormitor, după ce mai aruncă o privire asupra cadavrului. Femeia de serviciu închise ușa și deschise larg fereastra Deși era încă foarte de dimineață, aerul proaspăt aducea o boare caldută. Se apropia sfîrșitul lui martie.

Cei trei chiriași ieșiră din camera lor și căutară cu privirea, mirați, micul dejun ; îi uitase toată lumea. „Unde e micul dejun ?" o întrebă posac, domnul din mijloc pe femeie. Aceasta duse degetul la buze și le făcu semn, în tăcere, s-o urmeze repede în odaia lui Gregor. Se duseră și se opriră în jurul hoitului lui Gregor, stînd cu mîinile în buzunarele surtucurilor cam ponosite, în mijlocul camerei scîldate de lumină.

Atunci se deschise ușa dormitorului și domnul Samsa apăru îmbrăcat în livrea, cu soția de un braț și cu fiica de celălalt. Toți trei aveau ochii plînși ; Grete își lipea, din cînd în cînd, fața de brațul tatălui.

„Să plecați numaidecît din casa mea !" spuse domnul Samsa arătîndu-le ușa, în timp ce continua să le țină de braț pe femei.

„Ce vreți să înțelegeți prin asta ?" întrebă domnul din mijloc, cam consternat, și schiță un zîmbet mîeros. Ceilalți doi domni stăteau cu mîinile la spate și le frecau într-una, așteptîndu-se la o ceartă aprigă ce trebuia să se termine, bineînțeles, în favoarea lor.

„Înțeleg exact ceea ce spun", ripostă domnul Samsa, îndreptîndu-se spre locatar împreună cu cele două femei, care mergeau în pas cu el. Chiriașul așteptă mai întîi liniștit și privi în jos, ca pentru a-și aduna gîndurile în vederea unui nou plan. „Bine, atunci să mergem", zise el într-un tîrziu și se uită la domnul Samsa cu o privire, de parcă un sentiment neașteptat de umilință îl îndemna să-i ceară voie chiar și pentru această hotărîre. Domnul Samsa îl

aprobă doar din ochi, scurt, repetînd gestul de cîteva ori. După care chiriașul porni într-adevăr, cu pași mari, spre antreu ; cei doi prieteni, care de cîteva clipe încetaseră să-și mai frămînte mîinile. se repeziră și ei îndată după el, de parcă s-ar fi temut ca nu care cumva să ajungă domnul Samsa înaintea lor în antreu și să le taie legătura cu șeful. În antreu, cei trei își luară pălăriile din cuier, scoaseră bastoanele din suportul pentru umbrele, făcură o înclinare mută și părăsiră apartamentul. Mînat de o neîncredere — cum se vădi după aceea — neîntemeiată, domnul Samsa ieși împreună cu cele două femei pe palierul din fața apartamentului sprijiniți de parmaclicul scării, îi văzură pe cei trei domni coborînd încet, dar fără oprire, dispărînd la fiecare etaj, pentru cîteva clipe, în dreptul unei cotituri, apoi ivindu-se din nou ; cu cît ajungeau mai în jos, cu atît slăbea și interesul familiei Samsa, astfel încît, înmomentul în care o calfă de măcelar trecu pe lîngă ei, cu tava plină de mărfuri pe cap, și urcă mîndru mai departe, domnul Samsa și cele două femei părăsiră parmadîcul scării și se întoarseră în apartament, de parcă li se luase o piatră de pe inimă.

Hotărîră ca ziua aceasta s-o închine odihnei și plimbării : nu numai că meritau această întrerupere a lucrului, dar chiar aveau nevoie de ea. Și, astfel, se așezară la masă pentru a scrie trei scrisori de scuze, domnul Samsa către directorul lui, doamna Samsa către patronul care-i da comenzi, iar Grete către șeful ei de raion. În timp ce scriau, intră înăuntru femeia de ser viciu, pentru a le spune că pleacă, întrucît și-a terminat treaba. Cei trei, aflați în toiul scrisului, dădură la început doar din cap, fără a ridica ochii de pe hîrtie și, abia cînd văzură că femeia n-avea de gînd să plece, priviră spre ea, enervați. "Ce mai e ?" întrebă domnul Samsa. Femeia se oprise în prag, zîmbind de parcă ar fi avut să anunțe familiei cine știe ce mare fericire — dar numai dacă va fi descusută pe îndelete. Pana mică de struț, care era înfiptă drept în sus în pălărie și căre-l enervase pe domnul Samsa încă din clipa cînd femeia începuse să lucreze la ei, se clătina în toate direcțiile. „Ei, ce mai vrei, la urma urmei ?" întrebă doamna Samsa, pe care femeia o respecta cel mai mult. „Mda ! răspunse femeia și un rîs prietenos o împiedică să continue numaidecît, va să zică nu trebuie să vă mai bateți capul cum să scăpați de chestia aia de dincolo.

S-a și făcut." Doamna Samsa și Grete își pleacă din nou capul asupra hîrtiei, vrînd parcă să continue cu scrisul ; domnul Samsa, care-și dădu seama că femeia vrea să le povestească pe larg tot ce făcuse, o opri cu un gest energic al mîinii. Văzînd că nu-i chip de povestit, servitoarea își aduse aminte că e foarte grăbită și le strigă, vizibil ofensată : „Alivoar la toată lumea !" apoi se răsuci, furioasă, pe picioare și ieși din casă, trîntind ușa răsunător. „Astă seară îi dăm tălpășița", preciza domnul Samsa, dar nu primi răspuns nici de la soția sa, nici de la Grete, a căror liniște abia dobîndită părea că fusese din nou tulburată de către femeia de serviciu. Se ridicară amîndouă de pe scaune și se duseră la fereastră unde rămaseră o vreme îmbrățișate. Domnul Samsa se întoarse în fotoliu cu fața spre ele și le contemplă o clipă. Apoi le strigă : „Hai, să mergem. Terminați odată cu toate poveștile astea vechi. Și mai îngrijivă și de mine." Femeile îl ascultară numaidecît, alergară lîngă el, și-l alintară, apoi își terminară în grabă scrisorile.

După aceea ieșiră tustrei, împreună, din apartament — lucru care nu se mai întîmplase de luni de zile — și porniră cu tramvaiul electric spre marginea orașului, la iarbă verde. Vagonul cu care mergeau era scaldat de un soare calduț. Așezați comod pe banchetă, se sfătuiră cu privire la perspective și ajunseră la concluzia că, privite mai de aproape, ele nu păreau cîtuși de puțin rele, mai ales că toate cele trei slujbe — despre care, pînă acum, nici nu-și pusese unul altuia întrebări — prezentau avantaje nespuse și erau foarte promițătoare pentru viitor. Primul lucru, și cel mai urgent, pentru a-și îmbunătăți situația, era, firește, schimbarea locuinței ; aveau de gînd să caute un apartament mic și mai ieftin, dar mai bine situat și mai practic decît acesta, pe care îl găsise Gregor. În timp ce discutau astfel și priveau la fiica lor care se înflăcăra tot mai mult, domnul și doamna Samsa observară, cam în același timp cum Grete — în ciuda tracasărilor din ultima vreme care-i ofiliseră obrazul — înflorise și se transformase într-o fată frumoasă, cu forme pline. Devenind mai tăcuți și înțelegîndu-se, aproape fără să-și dea seama, doar din priviri, le trecu prin minte că ar cam fi vremea să-i caute un bărbat cumsecade. Noile lor visuri și bunele intenții părură să-și afle confirmarea cînd, ajungînd la capătul călătoriei, fata se ridică prima de pe bancă și-și întinse trupul tînăr.